

¶ MAHPUSLARIN AİLELERİ VE YAKINLARIYLA GÖRÜŞME HAKKI

(PRISONERS' RIGHT TO MEET WITH THEIR FAMILY MEMBERS AND FRIENDS)

Arş. Gör. Bilal Osmanoğlu *
Oğuzhan Emre Parlak **

ÖZ

Bu çalışma Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatları ışığında mahpusların aileleri ve yakınlarıyla görüşme hakkını açıklamayı hedeflemektedir. Söz konusu hak, AİHM tarafından Sözleşme'nin 8. maddesinde düzenlenen özel ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında değerlendirilmektedir. Bununla birlikte Türk infaz hukuku mevzuatında, mahpusların ailesi ve yakınlarıyla görüşmesi, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un (İnfaz Kanunu) hükümlüünün hakları kısmı yerine "İyileştirme" başlıklı Dördüncü Kısım altında düzenlenmiştir. Mahpuslar bu haklarını, aileleri ve yakınları tarafından ceza infaz kurumunda ziyaret edilmeleri şeklinde veya izin kullanarak sınırlı bir süre için bu kurumdan dışarı çıkmak suretiyle kullanabilmektedirler. Çalışmada bu kullanım şekilleri, yargı içtihatları ve karşılaştırmalı hukuktan örnekleriyle ele alınmaktadır. Görüşme hakkı İnfaz Kanunu'nda düzenlenen disiplin cezaları nedeniyle geçici olarak sınırlanabilmektedir. Öte yandan görüşmenin gerçekleşmesi, ziyaretçilerin ceza infaz kurumuna gitmeleri için belli bir süre ayırmaları ve masrafa katlanmaları gibi kimi doğal engeller içermektedir. Bu engellerin, mahpusun ikamet adresinden makul kabul edilemeyecek bir mesafede tutulması nedeniyle ziyaretçiler için katlanabilir olmaktan öteye geçmesi mümkündür ki bu da görüşme hakkının sınırlandırılmasının diğer bir halini oluşturmaktadır. Çalışmada herhangi

---

¶ Eserin Dergimize geliş tarihi: 24.07.2020. İlk hakem raporu tarihi: 14.08.2020. İkinci hakem raporu tarihi: 19.10.2020. Onaylanma Tarihi: 11.11.2020.

* Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi. Yazarın ORCID belirleyicisi: 0000-0003-2342-4773.

** İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Doktora Öğrencisi Yazarın ORCID belirleyicisi: 0000-0002-5939-1590.

Eser Atıf Şekli: Bilal Osmanoğlu, Oğuzhan Emre Parlak, "Mahpusların Ailesi ve Yakınlarıyla Görüşme Hakkı", YÜHFD, C.XVIII, 2021/1, s.237-290.

bir yasal dayanağı olmayan bu halin aile hayatına saygı hakkını ihlal ettiği ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Özel ve aile hayatına saygı hakkı, Tutuklu, Hükümlü, Açık ve kapalı görüş, Eş ziyareti, Mazeret izni, Disiplin cezası, Mahpusun nakli*

ABSTRACT

This study aims to explain prisoners' right to meet with their family members and friends in light of the European Court of Human Rights (ECHR) jurisdiction. ECHR considers this right within the scope of the right to respect for private and family life, which is protected in Article 8 of the Convention. However, prisoners' right to meet with family members and friends is regulated under the title of rehabilitation instead of rights of the convict in the Law on the Execution of Penalties and Security Measures no 5275 (Law on the Criminal Execution) under Turkish legislation on criminal execution. Prisoners may use these rights by meeting with their family members or friends in penal institutions or by leaving these institutions with permission for a limited period. This study examines these forms of use with examples from jurisdiction and comparative law. The right to meet may be temporarily limited due to the disciplinary penalties regulated by the Law on Criminal Execution. However, there are some natural obstacles for visitors, such as spending a certain amount of time and money to go to penal institutions. These obstacles may be more than tolerable for visitors when prisoners are kept at an unreasonably unacceptable distance from their places of residence, which constitutes another limitation of the right to meet. The study reveals that this case did not have any legal basis and violates the right to respect family life.

Keywords: *Right to respect for private and family life, Convict, Prisoner, Conjugal visit, Disciplinary penalty, Transfer of prisoners, Open and closed visit, Non-contact visit..*

***

GİRİŞ

Günümüz ceza hukuku anlayışı mahpusları, herkes gibi insan haklarının bir süjesi olarak kabul etmektedir¹. Bu anlayış uyarınca hükümlüler, hapsedilmenin doğasından kaynaklı kişi özgürlüğünün kısıtlanması dışında gerek uluslararası metinlerde gerekse anayasada düzenlenen haklarından

¹ Talay Şenol, **İnfaz Hukuku ve Özel Durumdaki Hükümlüler Sempozyumu**, Türkiye Barolar Birliği, Ankara, 2008, s. 18.
YÜHFD Cilt: XVIII Sayı:1 (2021)

faidalanmaya devam etmektedirler². Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi'nin 10. maddesinde³ “Özgürlüklerden yoksun bırakılan herkese insanca ve kişinin doğuştan sahip olduğu onura saygı gösterilerek davranılır.” düzenlemesine yer verilerek bu anlayış ifade edilmiştir⁴.

Hapsedilmenin doğası gereği mahpusun özel ve aile yaşamına bir sınırlama getirdiği kabul edilmektedir⁵. Ancak *Ploski* kararında da vurgulandığı üzere, mahpusun ailesi ve yakınlarıyla ilişkisinin kısıtlanmasının neden olacağı sıkıntılara, yenileri eklenmemeli ve mahpuslar yalnızlığa mahkûm edilmemelidir⁶. Öyle ki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), *Messina* kararında bir adım öteye gitmiş ve mahpusun ailesiyle ilişkisini devam ettirmesinde devletin pozitif bir yükümlülüğünün olduğunu belirtmiştir⁷. Bu ilişkinin devamı mahpusun, bir yandan hapsedilmenin kendisi ve ailesi üzerindeki olumsuz etkisiyle başa çıkmasına yardım ederken diğer yandan dışarıdaki hayatla bağlantısının kopmaması ve cezaevi sonrası yaşantıya hazırlanması bakımından büyük bir önem arz etmektedir. Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi de mahpusların dış dünyayla temasının devam ettirilmesine önem vermektedir⁸.

Ülkemizde güvenlik, doluluk gibi nedenler ileri sürülerek mahpuslar, aile ve yakınlarından uzak tutukevlerinde ve ceza infaz kurumlarında

² Hapsetmenin doğasından kaynaklı yalnızca gidip gelme özgürlüklerinin kısıtlandığı yönünde bkz. Eylem Aksoy Retornaz, “Özürü Hükümlünün Cezasının İnfazı ve İnsan Hakları”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 6, Sa. 2, Temmuz 2009, s. 57-58 (55-67).

³ Sözleşme'nin 04.06.2003 tarihli ve 4868 sayılı Kanun'la onaylanmasının ilişkin bkz. 21.07.2003 tarihli ve 25175 sayılı Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/07/20030721.htm#2>, E.T.: 03.09.2020.

⁴ Bilal Osmanoğlu, *Türk Ceza Hukukunda Akıl Hastalarının Yargılanması ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazında Akıl Hastalığı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, s. 157.

⁵ AİHM, *Messina / İtalya Kararı*, B. No: 25498/94, KT: 28.09.2000, par. 61 (<http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-58818>, E.T.: 03.09.2020).

⁶ AİHM, *Ploski / Polonya Kararı*, B. No: 26761/95, KT: 12.11.2002, par. 35 (<http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-60733>, E.T.: 03.09.2020). Ayrıca bu husus Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere “Avrupa Cezaevi Kuralları” Hakkında Rec (2006) 2 Sayılı Tavsiye Kararı m. 102/2’de şu şekilde ifade edilmiştir: “Özgürlükten yoksun bırakılarak hapsedilmenin kendisi bir cezadır. Bu nedenle hükümlü mahpuslara uygulanan rejim hapsedilmenin doğasında var olan sıkıntıyı daha da ağırlaştırmamalıdır.”

⁷ AİHM, *Messina / İtalya*, par. 61.

⁸ Eylem Aksoy Retornaz, “Mahpus Çocukların Hakları”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11, Sa. 1, Ocak 2014, s. 133 (127-137).

tutulmaktadır. Bu çalışmada insan haklarının bir süjesi olarak mahpusların aile ve yakınlarıyla görüşme hakkı uluslararası hukuktan kaynaklı düzenlemeler ve AİHM kararları ışığında aydınlatılmaya çalışılacaktır. Öte yandan gerek uluslararası hukuk düzenlemelerinde hükümlülük ve tutukluğun birlikte ifade edilmesi gerekse Türk hukukunda konunun her ikisi bakımından benzer şekilde ele alınması nedeniyle çalışmada, tutuklu ve hükümlü yerine doğrudan mahpus terimi kullanılacaktır.

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde Türk hukukunda mahpusun ailesi ve yakınlarıyla görüşme hakkının kapsamı ve kullanımı, uluslararası metinlerle karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. İkinci bölümünde ise görüşme hakkının sınırlandırılması üzerinde durulmaktadır. Sınırlama ya disiplin cezası verilmek suretiyle görüşme sıklığının azaltılması şeklinde ya da mahpusun ailesi ve yakınlarından uzak bir yere nakledilmesi veya yerleştirilmesi suretiyle fiilen gerçekleşmektedir. İkinci bölüm bu sınırlama şekillerine göre kendi içinde ikiye ayrılmıştır. Çalışma mahpusun ailesi ve yakınlarıyla görüşme hakkı üzerine olduğundan müdafî ile görüşme hakkı bu çalışmanın kapsamına alınmamıştır. Öte yandan görüşme bulunup konuşma işi⁹ olduğundan telefon veya mektupla haberleşme hakkı da bu çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

Mahpusun Ailesi ve Yakınlarıyla Görüşmesi

Mahpusun ailesi ve yakınlarıyla görüşme hakkı önemine binaen uluslararası metinlerde kendine yer bulmaktadır. Mahpuslara yönelik muameleye ilişkin en temel belgelerden biri olan 1955 tarihli Mahpuslara Muameleye Dair Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları'nda (Mandela Kuralları¹⁰) ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere "Avrupa Cezaevi Kuralları" Hakkında Rec (2006) 2 Sayılı Tavsiye Kararı'nda (ACK¹¹) mahpusların aile ve yakınlarıyla görüşme hakkı "Dış dünya ile ilişki" başlığı altında düzenlenmektedir. Söz konusu

⁹ <https://sozluk.gov.tr/?kelime=genel%20g%C3%B6r%C3%BC%C5%9Fmek>, E.T.: 31.01.2020.

¹⁰ Birleşmiş Milletler Mahpusların Islahı için Asgari Standart Kuralları 2015 yılında büyük ölçüde revize edilmesi sonrası ömrünün önemli bir kısmını mahpushanelerde geçirmiş olan Nelson Mandela'yı anmak için Kuralların revize edilmiş haline Nelson Mandela ismi verilmiştir. Kurallara erişim için bkz.

https://tihv.org.tr/wp-content/uploads/2019/07/Mandela-Kurallar%C4%B1-TU%CC%88M_BASKI_2019.pdf, E.T.: 14.11.2019.

¹¹ Erişim için bkz.

http://www.cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/1982019151705tavsiye_kararlari.pdf, E.T.: 14.11.2019.

YÜHFD Cilt: XVIII Sayı:1 (2021)

metinler bağlayıcı olmamakla birlikte üye devletlere yol göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Mandela Kuralları m. 58.1'e göre "*Mahpuslara, aileleri ve arkadaşları ile gerekli denetim altında, düzenli aralıklarla aşağıdaki şekilde iletişim kurmalarına izin verilmesi*" gerekmektedir. Maddede bu iletişimin, *karşılıklı yazışarak, mümkün olduğu durumlarda telekomünikasyon, elektronik, dijital ve diğer araçları kullanarak ve ziyaret kabul etmesiyle gerçekleşeceği* belirtilmiştir. ACK'nin 24. maddesinde ise "*Mahpusların mümkün olabilen sıklıkta mektup, telefon veya diğer iletişim vasıtalarıyla aileleriyle, başka kişilerle ve dışarıdaki kuruluşların temsilcileriyle haberleşmelerine ve bu kişilerin mahpusları ziyaret etmelerine izin verilmelidir.*" şeklinde Mandela Kuralları ile benzer bir yaklaşım kendisine yer bulmuştur. Ancak ACK, aynı maddenin 5. fıkrasında mahpusların dış dünya ile yeterli bir iletişim sürdürmeleri konusunda cezaevi yetkililerine pozitif bir yükümlülük yüklemek suretiyle Mandela Kuralları'nın da ötesi geçmektedir¹². Ayrıca 4. fıkrada ziyaretler için yapılacak düzenlemelerin ziyaret amacına uygun olması gerektiği vurgulanmıştır¹³.

Türk hukukunda mahpusun ailesi ve yakınları görüşme hakkının kullanması iki şekilde gerçekleşmektedir. Bunlardan birincisi infaz kurumunun içinde mahpusun ailesi ve yakınları tarafından ziyaret edilmesi ile gerçekleşmekte iken ikincisi mahpusun geçici bir süre ile infaz kurumunun dışına çıkıp ailesi ve yakınlarını ziyaret etmesi ile vuku bulmaktadır.

Mahpusun Ailesi ve Yakınları Tarafından Ziyaret Edilmesi

Türk hukukunda mahpusun ailesi ve yakınları tarafından ziyaret edilmesi, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un (İnfaz Kanunu) dördüncü kısmında yer alan "*İyileştirme*" başlığı altında 83. maddede düzenlenmiştir¹⁴. Konunun İnfaz Kanunu'nun "*Ceza İnfaz*

¹² ACK m. 24.5: "*Cezaevi yetkilileri dış dünyayla yeterli bir iletişim sürdürmelerinde mahpuslara yardım etmelidirler ve bunun için onlara uygun destek ve yardım sağlamalıdır.*"

¹³ ACK m. 24.4: "*Ziyaretler için yapılan düzenlemeler, mahpuslara aile ilişkilerini mümkün olduğunca normal bir düzeyde sürdürmelerine ve geliştirmelerine izin verecek bir tarzda olmalıdır.*"

¹⁴ Türk hukukunda esas düzenleme hükümlülere ilişkin olmakla birlikte 5275 sayılı İnfaz Kanunu'nun 116. maddesinde; ziyaret, yabancı hükümlülere ziyaret, ziyaret ve görüşlerde uygulanacak esaslarda 78 ila 88 inci maddelerinde düzenlenmiş hükümlerin tutukluluk hâliyle uzlaşır nitelikte olanları tutuklular hakkında da uygulanacağı belirtildiğinden çalışmada, hükümlü ve tutukluları birlikte ifade etmek üzere mahpus terimi kullanılmaktadır.

Kurumunda Hükümlünün Hakları, Güvenceleri ve Kısıtlamalar” başlıklı üçüncü kısımda düzenlenmemiş olması, mahpusun ailesi ve yakınlarıyla görüşmesinin Türk hukukunda bir hak olarak kabul edilmediği izlenimini uyandırmaktadır¹⁵. Gerçekten maddenin son fıkrasının gerekçesinde¹⁶ *açık görüşün “hükümlülerin iyileştirilme ve topluma kazandırılabilme yönünden aile bireyleri ile bağluluklarının devamını sağlamak üzere”* düzenlendiğinden söz edilmesi bu izlenimi kuvvetlendirmektedir. Kanaatimizce söz konusu düzenlemenin, Kanun’un hükümlünün hakları kısmına alınması gerekmektedir.

Mahpus, kendisine gelen ziyaretçi ile görüşüp görüşmemekte serbesttir¹⁷. İnfaz Kanunu m. 83’e göre belgelendirilmesi koşuluyla eşi, üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımları ile vasisi veya kayyımı mahpusu ziyaret edebilmektedir. Hukukumuzda göre mahpusları yalnızca resmi nikahlı eşleri ziyaret edebilirken, Fransa ve Kanada gibi ülkelerde eş kavramı daha geniş değerlendirilmektedir. Buna göre, Fransa’da nikahlı eşlerin yanı sıra bir PACS¹⁸ ile birlikte olan ya da birlikte yaşam süren eşler de mahpusu ziyaret edebilmektedir¹⁹. Benzer şekilde, Kanada’da da nikahlı ve beraber yaşadıkları nikahsız eşlerin mahpuslarla görüşme hakkı bulunmaktadır²⁰.

İnfaz Kanunu m. 83’ün son fıkrasında ziyaretlerin *görüş, koşul ve sürelerinin* Adalet Bakanlığınca hazırlanan yönetmelikle kapalı ve açık olmak üzere iki biçimde yaptırılacağı belirtilmiştir. Söz konusu yönetmelik,

¹⁵ Bkz. ve krşl. Eylem Aksoy Retornaz, “Mahpusun ailesiyle görüşme hakkı”, in: **Hakkınız Var - İnsan Hakları Üzerine Yazılar**, Haz.: Zehra Kafkaslı, Begüm Baki, Doğan Kitap, 2014, s. 138 (136-139).

¹⁶ Ceza ve Tedbirlerin İnfazı Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/933), <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss710m.htm>, E.T.: 18.10.2019.

¹⁷ Oktay Erdoğan, **İnfaz Hukuku**, 2. Baskı, Adalet Yay., 2016, s. 1559.

¹⁸ PACS (*Pacte Civile de Solidarité*) ve birlikte yaşam kavramları, 15 Kasım 1999 tarihli ve 99-444 sayılı PACS hakkında Kanun ile tanımlanmıştır. Buna göre PACS, aynı ya da farklı cinsiyetten olan iki kişinin ortak yaşamları düzenleyen sözleşme olarak ifade edilirken, birlikte yaşam ise beraber yaşayan aynı ya da farklı cinsiyetten olan iki kişi arasında devamlılık ve düzenlilik gösteren fiili birlik olarak tanımlanmıştır. Erişim için bkz. <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000761717&categorieLien=id>, E.T.: 03.09.2020.

¹⁹ Mahpusların Görüşler ve Eşya Gönderimi veya Alımı Aracılığıyla Dış Bağlantılarının Koruması Hakkında Genelge m. 1-1,

http://www.textes.justice.gouv.fr/art_pix/JUSK1140029C.pdf, E.T.: 03.09.2020.

²⁰ Özel Aile Görüşmeleri Yönetmeliği (*DC 710-8 – Visites familiales privées*), erişim için bkz. <https://www.csc-scc.gc.ca/lois-et-reglements/710-8-cd-fra.shtml>, son E.T.: 30.09.2020. *YÜHFD Cilt: XVIII Sayı:1 (2021)*

*Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik*²¹, tir (Ziyaret Hakkında Yönetmelik). Dikkat edilirse söz konusu yetkilendirme içinde ziyaretçileri belirleme yetkisi bulunmamaktadır. Buna rağmen Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 14/1’de mahpusların sadece anne, baba, eş, çocuk ve torunlarıyla açık görüş yapabilecekleri ifade edilmiş, yani ziyaretçiler, açık görüş bakımından İnfaz Kanunu’nun 83. maddesine göre sınırlandırılmıştı. Ancak Danıştay haklı olarak kanun koyucunun Adalet Bakanlığına bu yönde bir yetki tanımadığını belirtmiş ve söz konusu sınırlamanın Anayasa m. 124’e²² aykırı olduğu gerekçesiyle iptaline karar vermiştir²³. Yine Danıştay, Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 14/2’de yer alan kınama cezası dışında disiplin cezası almış ve bu cezası kaldırılmamış mahpusların, açık görüşten faydalanamayacaklarına ilişkin düzenlemeyi de iptal etmiştir²⁴. Bu iki iptal kararı sonrası, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükümlü olanlar hariç mahpusların açık ve kapalı görüş yapabilecekleri kişiler bakımından yönetmelik ile yapılmayan çalışılan farklılık ortadan kalkmıştır. Özetle mahpuslar gerek açık görüş gerekse kapalı görüş ile eşleri, üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımları ile vasileri veya kayyımları ile görüşebilirler²⁵. Ancak İnfaz Kanunu’nun 25.

²¹ Erişim için bkz.

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=8345&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>, son E.T.: 14.10.2020.

²² Anayasa. m. 124/1: “Cumhurbaşkanı, bakanlıklar ve kamu tüzelkişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler.”

²³ Danıştay 10. Dairesi, E. 2006/5393, K. 2009/10123, T. 02.12.2009. Yapılan temyiz sonucunda Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu E. 2010/909, K. 2010/2523, T. 23.10.2010 sayılı kararı ile Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 14/1’in iptal kararını onamıştır (www.kazanci.com, son E.T.: 10.09.2020).

²⁴ Danıştay 10. Dairesi, E. 2012/681, K. 2015/5700, T. 09.12.2015. Bu karar, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun E. 2016/2675, K. 2017/1099, T. 09.03.2017 sayılı kararıyla onanmış, davalı idarenin bu karara yönelik karar düzeltme isteminin de E. 2017/2863, K. 2018/5238, T. 28.11.2018 sayılı kararlarla reddedilmesiyle iptal kararı kesinleşmiştir. Bu hususta bkz. Danıştay 10. Dairesi, E. 2014/4986, K. 2019/7210, T. 24.10.2019 (www.kazanci.com, son E.T.: 02.11.2020).

²⁵ Yönetmelik’te kan ve kayın hısımları ayrıntılı olarak yer almaktadır. Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 9/1: “Hükümlü ve tutuklular; eşi, anne, babası, büyükanne ve büyükbabası, çocuğu, torunu, kardeşi, gelini, damadı, kayınbiraderi, baldızı, yengesi, eniştesi, görümcesi, kayınvalidesi, kayınpederi, kayınvalidesinin annesi ve babası, kayınpederinin anne ve babası, eşinin başkasından olma çocuğu, büyükanne ve büyük babasının anne ve babaları, torun çocuğu, kardeş çocuğu, eşi, amcası, halası, dayısı, teyzesi ve bunların eşleri ile vasisi ve kayyımları görüşebilir.”

maddesi²⁶ ve Ziyaret Hakkında Yönetmelik'in 11. maddesi²⁷ nedeniyle ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükümlü olanları, yalnızca eşi, altsoy ve üstsoyu, kardeşleri ve vasisi ziyaret edebilmektedir. Bu noktada belirtelim ki AİHM, yalnızca müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olmayı, ziyaret hakkına getirilen aşırı sınırlamalar için yeterli bir gerekçe olarak görmemektedir. Mahkeme, *Trosin / Ukrayna* kararında müebbet hapis cezasına mahkûm başvuruçunun, mevcut düzenlemelerin herhangi bir esneklik taşımaması nedeniyle yalnızca altı ayda bir ailesinden üç kişiyle görüşmesine izin verilmesini aile yaşamına saygı hakkının ihlali olarak değerlendirmiştir²⁸.

Mahpus, Kanun'da yazılı bu kişiler dışında üç kişiyi, kendisine ziyaret edebilmeleri için ceza infaz kurumuna kabulünden ve kendisine bu hususun tebliğ edildiği tarihten itibaren 60 gün içinde bildirebilmektedir. Mahpusun bu süre içinde üç kişilik isim listesini bildirmesi yeterli olup bu kişilerin adreslerini bildirmesine gerek yoktur²⁹. Ancak süre içinde isim bildirmeyen mahpus bu hakkını kaybetmektedir³⁰. Ceza infaz kurumu yönetimince, gerekli görülmesi hâlinde bildirilen ziyaretçiler hakkında, ziyarette bulunmalarında sakınca bulunup bulunmadığı konusunda kolluk aracılığıyla araştırma yaptırılmakta ve sakıncalı görülenlere ziyaret izni verilmeyerek mahpustan yeni ziyaretçiyi bildirmesi istenmektedir³¹. Kanun'da bu

²⁶ İnfaz Kanunu m. 25: “(1) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının infazı rejimine ait esaslar aşağıda gösterilmiştir:..

f) Hükümlüyü; eşi, altsoy ve üstsoyu, kardeşleri ve vasisi, belirlenen gün, saat ve koşullar içerisinde onbeş günlük aralıklarla ve günde bir saati geçmemek üzere ziyaret edebilirler.”

²⁷ Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 11: “Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükümlü olanları; eşi, çocukları, torunları, torunlarının çocukları, annesi, babası, büyükannesi, büyükbabası, büyükannesi ve büyükbabasının anne ve babaları, kardeşleri ve vasisi dışında kimse ziyaret edemez.”

²⁸ AİHM, *Trosin / Ukrayna Kararı*, B. No: 39758/05, KT: 23.02.2012, par. 39-45 (<http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-109197>, E.T.: 03.09.2020).

²⁹ 9. CD, E. 2010/7081, K. 2010/7284 ve T. 16.06.2010 (karar için bkz. Nimet Özkavalcı, **Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve Uygulaması**, Seçkin Yay., 2017, s. 139).

³⁰ Bu mahpusun yeni isim bildirmesi yalnızca aşağıda ele alacağımız zorunlu hal kapsamında mümkün olabilmektedir. 1. CD, 2013/2985, K. 2013/4744 ve T. 03.07.2013; 19. CD, E. 2015/16539, K. 2015/6316 ve T. 27.10.2015; 1. CD, E. 2016/1857, K. 2016/1810 ve T. 06.04.2016 (www.kazanci.com, E.T.: 03.09.2020). Ancak bildirilmeyen yani olmayan isimleri, değiştirmeyi gerekli kılan bir zorunlu halin varlığından mantık kuralları çerçevesinde bahsedilememektedir.

³¹ “...cezaevi idaresince kolluk marifetiyle yapılan araştırma sonucu sakıncalı olduğu belirlenen şahsa ziyaret izni verilemeyeceği cihetle, itirazın reddi yerine, yazılı şekilde YÜHFD Cilt: XVIII Sayı:1 (2021)

kişilerde sadece zorunlu hallerde değişiklik yapılacağı belirtilmiştir³². Yönetmelik'te ise bu zorunlu değişiklikler; *ölüm, ağır hastalık, doğal afet, hükümlü ve tutuklunun nakli ya da ziyaretçinin ziyaret olanağını ortadan kaldıracak yerleşim yeri değişikliği* şeklinde örneklendirmiştir³³. Anayasa Mahkemesi (AYM), ismini bildirdiği ancak taşındığı için ziyaretine gelemeyen kişiyi değiştirmek isteyen mahpusun talebinin, zorunlu hal oluşmadığı gerekçesiyle reddedilmesini, Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlali olarak değerlendirmiştir³⁴. Mahpusun, kanunen kendini ziyaret edebilecek kişilerden birini bu listeye eklemesi halinde, hukuki bilgi eksikliğinin mahpus aleyhine yorumlanamayacağından bahisle (zorunlu halin varlığı aranmaksızın) isim değişikliği yapabileceği kabul edilmektedir³⁵.

Kanunen ziyaret hakkı olan ve mahpusun belirlediği üç kişi dışındaki kişiler de makul sebep bulunması halinde Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından verilecek yazılı izinle mahpusu ziyaret edebilmektedir (İnfaz Kanunu m. 83/2 ve Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 9/4). Ancak makul

---

karar verilmesinde isabet görülmediğinden bahisle..." bkz. 9. CD, E. 2014/6288, K. 2014/12562 ve T. 25.12.2014 (www.kazanci.com, E.T.: 03.09.2020).

³² Cumhuriyet Başsavcısına böyle bir yetkinin verilmesi madde gerekçesinde, hükümlülerin iyileştirilmesi, topluma kazandırılması, moral güçlerinin kuvvetlendirilmesi yönünden yararlı sonuçlar verebileceği görüşüne dayandırılmaktadır. Ayrıca, bu yetkinin yazılı olarak kullanılabilir olmasının da görevlilerin denetimleri olanağını vereceği belirtilmiştir.

³³ "...hükümlünün ziyaretçi listesinde yer alan B... A...'ın Yönetmeliğin 5. maddesinde belirtilen zorunlu hal kapsamında kalan ikametgah değişikliği yaptığının tespit edilmesi halinde zorunlu halin gerçekleşmiş bulunduğu cihetle, talebin kabulüne karar vermek gerekirken yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediği..." 19. CD, E. 2015/25498, K. 2016/331 ve T. 14.01.2016. Yargıtay, üç kişilik isim listesinde adı bulunan kişinin tutuklanması nedeniyle artık mahpusu ziyaret edemeyecek bir durumda olmasını, isminin listeden çıkartılması için zorunlu hal olarak kabul etmiştir. Bkz. 8. CD, E. 2009/7970, K. 2009/11068 ve T. 15.07.2009 (www.kazanci.com, E.T.: 03.09.2020).

³⁴ AYM, *Mehmet Zahit Şahin Kararı*, B. No: 2013/4708, KT: 20.04.2016, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Basvurular/tr/pdf/2013-4708.pdf>, E.T.: 03.09.2020. Buna karşılık mahpusun isimlerini bildirdiği kişilerin iki, üç yıldır ziyaretine gelmemesi listede isim değişikliği yapılması için zorunlu hal olarak değerlendirilmemiştir. Bkz. 1. CD, E. 2016/6202, K. 2016/1468 ve T. 24.03.2016; benzer yönde bkz. 19. CD, E. 2015/16539, K. 2015/6316 ve T. 27.10.2015. 60 günlük süre içinde üç kişilik ziyaretçi ismi bildirmeyen mahpusun ceza süresinin uzun olması da zorunlu hal olarak kabul edilmemiştir. Bkz. 1. CD, 2013/2985, K. 2013/4744 ve T. 03.07.2013; 19. CD, E. 2015/16539, K. 2015/6316 ve T. 27.10.2015 (kararlar için bkz. www.kazanci.com, E.T.: 03.09.2020).

³⁵ 10. CD, E. 2014/4581, K. 2014/5181 ve T. 07.07.2014 (www.kazanci.com, E.T.: 03.09.2020).

sebebin neye göre belirleneceğinin açık olmaması ve iznin Cumhuriyet Başsavcılığının takdirine bırakılması keyfi uygulamalara yol açacak bir mahiyettedir³⁶.

Kanaatimizce sayılı akrabalar dışında ziyaretçi olabilecek kişilerin üç kişiyle ve bu kişilerde yapılacak değişikliğin ancak zorunlu haller ile sınırlandırılması yerinde değildir³⁷. Nitekim, Fransa ve Kanada'da mahpusun rehabilitasyonu, topluma geri kazandırılması ve moralinin yükseltilmesi için faydalı veya gerekli görülen kişilerin ve mahpusun arkadaşlarının görüş izni almak şartıyla mahpuslarla görüşme hakkı bulunmaktadır³⁸.

AYM, infazın amaçlarından birinin hükümlünün tahliye sonrası tekrar suç işlemekten vazgeçmesini sağlamak ve bu bağlamda hükümlünün görüşebileceği kişilere sınırlama getirilmesinin kabul edilebilir olduğunu, aksi halde ceza infaz kurumunun güvenliğinin ve düzeninin sağlanmasının zorlaşacağı gerekçeleriyle anılan hükmün Anayasaya aykırı olmadığına karar vermiştir³⁹. Halbuki aşağıda yer vereceğimiz üzere mahpus, ayda birkaç saatten ibaret görüşme saatlerine sahip olmakla zaten özgürlüğü sınırlandırılmamış kişilerle kıyasla ciddi bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Bu bakımdan mahpusun istedikleriyle görüşebilmesi cezanın caydırıcılığına etki etmeyecektir. Ayrıca İnfaz Kanunu, bu konuda hükümlü ve tutuklu arasında bir ayrıma da gitmemektedir. Esas olan mahpusun dış dünya ile iletişimi devam ettirmesidir. Bu bağlamda mahpus, kan veya kayın hısımlarıyla olduğu kadar ve belki de daha fazla hısımları dışındaki kişilerle de görüşmeye ihtiyaç duyabilmektedir⁴⁰. Gerçekten Alman İnfaz Kanunu'nda ziyaretçiler ilişkin akrabalar veya belli kişiler gibi bir sınırlama

³⁶ Uygulamada Cumhuriyet savcılarının izin verdiği durumlara ilişkin örnekler için bkz. Halil Polat, **Ceza İnfaz Kurumu Savcısı ve İnfaz Hakiminin El Kitabı – Uygulama Rehberi**, Adalet Yay., 2015, s. 7.

³⁷ Benzer yönde bkz. Timur Demirbaş, **İnfaz Hukuku**, 6. Baskı, Seçkin Yay., Ankara, 2019, s. 299; Veli Özer Özbek, **İnfaz Hukuku**, 10. Baskı, Seçkin Yay., 2018, s. 191; Handan Yokuş Sevük, "AİHM Kararlarında Tutuklu ve Hükümlülerin Dış Dünya ile İletişimi", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. VII, Sa. 3-4, Aralık 2003, s. 358 (335-384).

³⁸ Mahpusların Görüşler ve Eşya Gönderimi veya Alımı Aracılığıyla Dış Bağlantılarının Korunması Hakkında Genelge (*Circulaire du 20 février 2012 relative au maintien des liens extérieurs des personnes détenues par les visites et l'envoi ou la réception d'objets*), m. 1-2, (<https://www.legifrance.gouv.fr/download/pdf/circ?id=34725>, E.T.: 29.09.2020).

³⁹ AYM, E. 2012/7, K. 2012/102 ve T. 05.02.2012 (www.kazanci.com, E.T.: 03.09.2020).

⁴⁰ Özbek, s. 191.

bulunmamaktadır⁴¹. Benzer şekilde Türk hukukunda da belirlenen gün ve saatlerde mahpusun istediği kişi tarafından ziyaret edilmesine imkân sağlanması gerekmektedir⁴². Öte yandan kanaatimizce kurum güvenliği ve düzeninin sağlanması için ziyaretçi kişilerin belli bir gün öncesinden bildirilmesi ve her ziyarette görüşebilecek kişilerin makul bir sayı ile sınırlandırılması düşünülebilir.

Kapalı Görüş

Kapalı görüş, mahpuslar ile ziyaretçilerinin her türlü maddi temasının önleendiği, konuşulanların hazır bulunan görevli tarafından işitilebilecek şekilde izlenebildiği ve ceza infaz kurumu idaresinin bu iş için tahsis ettiği özel bölümde yapılan görüşmelerdir (Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 7). Her ceza infaz kurumunda, olanaklar elverdiği ölçüde, kapalı görüş yapılabilmesi için bir ziyaretçi kabul yerinin ayrılması gerekmektedir (Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 8).

Ziyaret Hakkında Yönetmelik'in "Kapalı Görüş" başlıklı ikinci kısım birinci bölümünde, aynı ceza infaz kurumu ya da birden fazla ceza infaz kurumunun bir arada bulunduğu yerleşkedeki farklı kurumlarda barındırılmakta olan (ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasından hükümlü olanlar hariç) mahpusların, yukarıda sayılan ziyaretçi olabilecek kişilerden olmaları şartıyla Cumhuriyet Başsavcılığının yazılı emri ile birbirleriyle görüşebilecekleri belirtilmiştir (m. 9/3). Aynı maddenin son iki fıkrasına göre, çocuk mahpusların üç kişilik liste kapsamındaki kişiler tarafından ziyaret edilebilmesi veya ziyaretçinin çocuk olması hallerinde görüşmenin gerçekleşebilmesi için ilgili çocuğun anne ve babasının veya yasal temsilcisinin rızası aranmaktadır (m. 9/5-6). Çocuklara ilişkin bu düzenlemeye Ziyaret Hakkında Yönetmelik'in "Kapalı Görüş" başlığı altında yer verilmesi isabetli olmamıştır. Zira açık görüş bölümünde, bu yönde bir düzenleme olmaması nedeniyle açık görüşe katılan çocuk mahpusun ve çocuk ziyaretçinin ebeveyn ve yasal temsilcisinden izin alınmasına gerek bulunmamaktadır. Ancak kapalı görüşte çocuklara ilişkin getirilen bu düzenlemenin amacı, çocuğu korumak ise aynı yaklaşımın açık görüş bakımından da geçerli olması beklenirdi. Kanaatimizce düzenlemenin

⁴¹ Alman İnfaz Kanunu'na göre mahkûmun yakını olmamak kaydıyla bir ziyaretçinin hükümlü ile görüşmesi, o hükümlü üzerinde zararlı bir etki meydana getirmesinden yahut bu görüşmenin gerçekleşmesinin yaratacağı sorundan korkuluyorsa kurum yöneticisi tarafından ziyaret yasağı getirilebilmektedir. Bkz. Demirbaş, s. 299; Yokuş Sevik, s. 358.

⁴² Benzer yönde bkz. Güven Süslü, **Ceza İnfaz Kurumlarında Hükümlülük**, Seçkin Yay., Ankara, 2016, s. 271.

hem açık görüş hem de kapalı görüşü kapsar şekilde birinci kısım “*Temel İlkeler*” başlığı altında yer alması gerekmektedir.

Kapalı görüş, her ayın açık görüş yapılacak bir haftası hariç diğer haftalarında yapılabilmektedir⁴³. Ancak kurum mevcudu, güvenliği ve düzeni dikkate alınmak suretiyle 5237 sayılı TCK’nın “*Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar*”, “*Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar*”, “*Milli Savunmaya Karşı Suçlar*” ve “*Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk*” bölümleri ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu (TMK) kapsamına giren suçlardan mahpus olan kişilere iki ayda bir açık görüş yaptırılabilmesi mümkündür. Bu bakımdan bu mahpusların, her iki ayda açık görüş yapacakları hafta haricinde geri kalan haftalarda kapalı görüş yapmaları söz konusu olabilmektedir (Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 5/1-e). Ayrıca ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükümlü olanlar, ayda yalnızca bir kez kapalı görüş yapabilmektedir (İnfaz Kanunu m. 25/1-f ve Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 5/1-f).

Her infaz kurumu, fiziki yapısı ve kapasitesini dikkate almak suretiyle ziyaret gün ve saatleri ile bir mahpusun görüşebileceği ziyaretçi sayısını kendisi belirlemektedir (Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 10/1). Bu noktada idarenin bir takdir hakkı olmakla birlikte belirlenen gün ve saatin, mahpusun ailesiyle görüşme hakkını fiilen ortadan kaldırmaması gerekmektedir⁴⁴. Mahpuslar tutuldukları kurumunun fiziki yapısının izin verdiği ölçüde, kendilerini ziyaret hakkına sahip olan birden fazla kişiyle birlikte görüşebilmektedir. Kapalı görüş süresi, kurum tarafından yarım saatten az, bir saatten fazla olacak şekilde belirlenemeyecektir. Çocuk mahpuslar için

⁴³ Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 5/1-d’de yer alan “*üçü kapalı biri açık görüş olmak üzere, ayda dört kez*” ibaresi hakkında Danıştay 10. Dairesi E. 2011/7623, T. 28.09.2011 sayılı kararı ile yürütmeyi durdurma kararı vermiş; bu karar idarece yapılan itiraz Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun YD İtiraz No: 2012/61, T. 20.11.2012 sayılı kararı ile reddedilmiştir. Bunun üzerine madde anılan şekliyle yeniden düzenlenmiştir. Bu hususta bkz. Ziyaret Hakkında Yönetmelik dn. 2.

⁴⁴ “*Ziyaret günlerine ilişkin kurumun ve çalışanların mevcut yapısı da dikkate alınarak bir değerlendirme yapılması hususunda idarenin bir takdir hakkı bulunduğu ancak takdir hakkının da somut gerekçelere dayanarak kullanılması gerektiği gibi, şayet takdir hakkının kullanılması durumunda bir hakkın özüne dokunulup, o hak fiilen kullanılamaz hale getiriliyor ise orada takdir hakkı kapsamında değerlendirme yapılamayacağı nazara alındığında, her iki çocuğu da okula giden hükümlünün çocukları ile şahsi ilişki kurmak için görüş talep etmesinin anayasal bir hak olduğu, hafta içi mesai saatleri içerisinde öğrencilerin eğitimlerine devam ettiği, eğitim gören çocukların da yalnızca hafta içi ziyaret edebileceğine yönelik kararın hakkın özüne dokunduğu ve hükümlü çocuklarının ziyaret hakkını fiilen engellediğinin gözetilmemesinde, isabet görülmemiştir.*” Bkz. 1. CD, E. 2019/1773, K. 2019/3469 ve T. 01.07.2019 (www.kazanci.com, E.T.: 03.09.2020).
YÜHFD Cilt: XVIII Sayı:1 (2021)

ziyaret süresinin bir saatten az, üç saatten fazla olmamak üzere belirlenmesi gerekmektedir (İnfaz Kanunu m. 83 ve 116). Görüş süresinin başlamasında, görüşmenin fiilen başladığı an dikkate alınmaktadır (Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 10/2). Öte yandan ziyaret hakkı olan kişiler, infaz kurumu tarafından belirlenen ziyaret günü ve saatleri dışında da makul sebep bulunması halinde Cumhuriyet başsavcılığının izni ile (ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasından hükümlü olanlar hariç) mahpus ile görüşebilmektedir. (Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 9/4). Ziyaret Hakkında Yönetmelik'te ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasından hükümlü olanların, ziyaretçileri ile teker teker ve on beş günde bir kez görüşebileceği düzenlenmiştir. Yine görüş süresinin yarım saatten az olamayacağına ilişkin sınır, bu hükümlüler için geçerli değildir (Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 12).

Kapalı görüş, bazı ülkelerde hukukumuzda olduğu gibi olağan görüş yöntemiye bazı ülkelerde ise olağanüstü görüş yöntemi olarak kabul edilmiştir. Örneğin, Kanada'da ancak ziyaretçi hakkındaki incelemenin tamamlanmamış olması, ziyaretçi ya da mahpus hakkında disiplin tedbiri bulunması, mahpusun açık görüş iznini daha alamamış olması veya diğer mahpusların güvenliği için gerekli olması sebepleriyle kapalı görüş yapılabilmektedir. Fransa'da ise, prensipte görüşlerde mahpus ile ziyaretçiyi ayıran herhangi bir unsur bulunamamakta, dolayısıyla kapalı görüş yapılamamaktadır. Bununla birlikte, vukuat çıkma şüphesinin bulunması, önceki görüşlerde vukuat olması, ziyaretçi ya da mahpusun talep etmesi ve disiplin cezasının varlığı durumunda hapisane müdürü ya da ziyaretçilere görüş izni veren savcı tarafından görüşlerin kapalı görüş olarak yapılmasına karar verilebilmektedir⁴⁵.

Açık Görüş

Açık görüş, mahpuslar ile ziyaretçilerinin maddi temasına imkân verecek şekilde, konuşulanların hazır bulunan görevli tarafından işitilebildiği ve izlenebildiği, ceza infaz kurumunun bu iş için tahsis edilmiş özel bölümünde yapılan ziyaret ve görüşmelerdir (Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 13). Açık görüşün gerçekleşeceği yerin, ceza infaz kurumunun oda ve eklentileri dışında olması gerekmektedir (Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 16).

Ziyaret Hakkında Yönetmelik açık görüşün her ne kadar maddi temasa imkân verilecek şekilde gerçekleşeceğinden söz etse de kapalı ceza infaz kurumlarında yapılan açık görüşlerde hükümlü ile ziyaretçinin yan yana

⁴⁵ Cassandra Riberio, **Enchaînés par-delà les murs : Le maintien des liens familiaux en prison**, Master de Criminologie, Université Panthéon-Assas -Paris II-, 2015, s. 46.

oturmalarına izin verilmemektedir. Ancak karşılıklı oturmalarına müsaade edilen bu kişiler hakkında maddi temas yalnızca ellerin teması şeklinde uygulanmaktadır⁴⁶. AİHM, mahpusun ziyaretçisiyle fiziksel temas kurmasına önem vermektedir. Mahkeme, kimi ziyaretler sırasında ailesi ile arasına fiziksel bir engel konulan başvurucuya ilişkin olayı incelediği *Kurkowski / Polonya* kararında, bu engellerin neden gerekli olduğuna ilişkin bir açıklama getirilmemesine dikkat çekerek söz konusu engellerin keyfi olduğuna ve başvurucunun aile yaşamına saygı hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir⁴⁷.

Diğer taraftan bir güvenlik önlemi olarak konuşulanların hazır bulunan görevli tarafından iletilebileceğine ilişkin düzenleme, uygulamada fiziksel durumların elverişsizliği nedeniyle mümkün olmamaktadır. Görevliler ancak özel bir çaba sarf etmeleri halinde mahpuslar ile ziyaretçiler arasındaki konuşmayı dinleyebilmektedir⁴⁸.

Açık görüş ayda bir gün yapılmakta ve görüş günü infaz kurumu tarafından belirlenmektedir (Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 5/1-d). Ancak açık ceza infaz kurumları⁴⁹ ile çocuk eğitimevlerinde⁵⁰ kalan hükümlülerin görüşleri her zaman açık görüş şeklinde yapılmaktadır (Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 18/5). Hükümlüyü dış dünyaya hazırlamayı amaçlayan bu uygulamaya, normalleştirme ilkesi adı verilmektedir⁵¹. Kurumca mahpus sayısı dikkate alınarak görüş grupları oluşturulmakta ve her grubun görüş günü ve saatleri ailelerine bildirilmek üzere, mahpuslara tebliğ edilmektedir. Öte yandan mahpuslar Adalet Bakanlığınca uygun görülen, dinî ve milli bayramlar ile özel günlere mahsus olmak üzere, belirlenen tarihlerde, anne, baba, eş, çocuk, torun, büyükanne, büyükbaba ve kardeşleriyle açık görüş

⁴⁶ Süslü, s. 274.

⁴⁷ AİHM, *Kurkowski / Polonya Kararı*, B. No. 36228/06, KT: 09.04.2013, par. 104-105, (<http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-118332>, E.T.: 03.09.2020). Benzer yönde bkz. AİHM, *Ciorap / Moldova Kararı*, B. No: 12066/02, KT: 19.06.2007, par. 118, (<http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-81136>, E.T.: 03.09.2020); AİHM, *Trosin / Ukrayna*, par. 46.

⁴⁸ Süslü, s. 274.

⁴⁹ İnfaz Kanunu m. 14: “Açık ceza infaz kurumları, hükümlülerin iyileştirilmelerinde, çalıştırılmaları ve meslek edindirilmelerine öncelik verilen, firara karşı engelleri ve dış güvenlik görevlisi bulunmayan, güvenlik bakımından kurum görevlilerinin gözetim ve denetimi ile yetinilen kurumlardır.”

⁵⁰ İnfaz Kanunu m. 15: “Çocuk eğitimevleri; çocuk hükümlüler hakkında verilen cezaların, hükümlülerin eğitilmeleri, meslek edindirmeleri ve yeniden toplumla bütünleştirilmeleri amaçları güdülerek yerine getirildiği tesislerdir.”

⁵¹ Jean Pradel, İnfaz Hukukuna Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım, çev. Zeynel T. Kangal, in: **Uğur ALACAKAPTAN’a Armağan**, C. I, 2008, s. 786; Süslü, s. 275.

yapabilmektedir⁵². Fıkarda belirtilen yakınları olmayan mahpuslar ise bu günlerde, üçüncü dereceye kadar olan akrabalarından en çok üç kişiyle görüşebilmektedir (Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 15/2). Ancak bu hüküm, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükümlüler hakkında uygulanmamaktadır. Bayramlarda ve özel günlerdeki açık görüşün, kapalı görüş ile çakışması halinde açık görüş yaptırılmaktadır (Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 15/3). Açık görüşler bir saatten fazla olmamak kaydıyla 09.00 - 17.00 saatleri arasında yaptırılmaktadır. Görüş süresinin başlamasında, görüşmenin fiilen başladığı an dikkate alınmaktadır (Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 16). Belirtilen gün ve saatler dışında görüş yaptırılmamakta; bir defa görüş yapan mahpuslar ile ziyaretçilere aynı görüşle ilgili olarak ikinci defa izin verilmemektedir (Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 18/2).

Kapalı görüş başlığında da belirttiğimiz üzere; karşılaştırmalı hukuktaki birçok örnekte açık görüş olağan görüşme şekli iken kapalı görüş ancak istisnai olarak uygulanan bir görüşme şeklidir. Nitekim Fransa'da hükümlüler haftada bir gün, tutuklular ise haftada üç gün açık görüş yapabilmektedir⁵³. Zira mahpusların topluma geri kazandırılması ve rehabilitasyonu için mahpusların aileleri ve yakınlarıyla fiziki temas kurmalarına imkan veren açık görüş sıklığının artırılması gerekmektedir. Bu bağlamda hukukumuzda da görüşmeye katılan mahpusun ya da diğer mahpusların güvenliği için bir risk oluşturmaması ve ziyaretçi ya da mahpusun görüşmenin kapalı görüş şeklinde yapılması yönünde talebi olmaması halinde her daim açık görüş yapılmasına imkan tanıyan yasal bir düzenleme yapılması gerektiğini düşünüyoruz.

Eş Ziyareti

Eş ziyareti mahpusların genellikle resmi nikahlı eşleriyle belli aralıklarla birkaç saat veya gün özel bir yerde yalnız kalabilmelerine ve cinsel ilişki

⁵² AİHM, Dikme kararında yurtdışında yaşayan Başvuran, Ramazan Bayramı'nın son günü İstanbul'da bir infaz kurumunda tutulan oğlunu ziyaret etmek istemiş ancak kurum yönetimi tarafından bu istem reddedilmiştir. Şikâyete ilişkin daha fazla bilgi sağlanmadığından istemin neden reddedildiği bilinmemektedir. Ancak AİHM, başvuranın bu yönde yalnızca bir kere girişimde bulunmuş olmasını ve başvuranın kurumun red kararına ilişkin itiraz vb. yoluna gitmediğini dikkate alarak aile yaşamına saygı hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir. Bkz. AİHM, *Dikme/Türkiye Kararı*, B. No: 20869/92, KT: 11.07.2000, par. 113-119, (<http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-58751>, E.T.: 03.09.2020).

⁵³ Mahpusların Dış Bağlantılarının Korunması Hakkında Genelge, m. 2-1/2, (<https://www.legifrance.gouv.fr/download/pdf/circ?id=34725>, E.T.: 29.09.2020).

kurabilmelerine imkân tanıyan özel bir ziyaret türüdür⁵⁴. Ailesi ve yakınlarıyla görüşme hakkı gibi eş ile cinsel birliktelik kurmak da insan haklarının bir süjesi olan mahpusun bir hakkıdır. Ayrıca hükümlüyü cinsel ilişkidenden yoksun bırakmak, özgür eşi de bu haktan yoksun bırakma anlamına gelmektedir⁵⁵. Bununla birlikte eş ziyareti, uluslararası insan hakları hukuku kapsamında tanınmış bir hak değildir⁵⁶. AİHS'e taraf devletlerin eş ziyaretine ilişkin düzenleme yapma yönünde pozitif yükümlülükleri bulunmamaktadır⁵⁷. Mandela Kuralları'nda da eşle özel görüşmeye izin vermeleri konusunda devletlere bir yükümlülük yüklenmediği ancak bu iznin verildiği durumlarda mahpuslar arasında ayırım yapılmaması gereği üzerinde durulmaktadır.

Eş ziyareti, kimi ülkelerde hak olarak düzenlenmekteyken bazılarında ödül olarak yer almaktadır. Yine bu ziyaret türü, genellikle yalnızca resmi nikahlı eşin ziyaretini kapsamakla birlikte nikah koşulu aramayan ülkeler de bulunmaktadır. Söz gelimi Brezilya'da resmi nikah şartı olmaksızın mahpusun haftada bir kez eş ziyaretine çıkma imkânı vardır. İspanya'da ayda bir kez, Belçika'da üç ayda bir kez üç günlüğüne, Rusya'da ise yılda iki kez yine üç günlüğüne mahpuslara eş ziyareti izni verilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde eş ziyareti için son altı ayda iyi hal gösterme şartı aranırken Danimarka'da bu imkân yalnızca 8 yıldan fazla hapis cezasına mahkûm edilen hükümlülere tanınmıştır⁵⁸.

Kanada'da ise eş ziyaretinden daha kapsamlı özel aile ziyareti düzenlemesi bulunmaktadır. Buna göre, mahpus, nikahlı veya nikahsız eşi (*common law partner*), çocukları, anne ve babası, üvey anne ve babası, kardeşleri, büyük anne ve babası ve mahpus olmamak şartıyla yakın akrabalarıyla her iki ayda bir 72 saate kadar yatak odası, oturma odası ve mutfağı bulunan bir evde vakit geçirebilmektedir⁵⁹. Benzer şekilde Fransa'da eş görüşmeleri için aile salonları (*parloir familial*) ile ailelere özel apartman daireleri (*unité de vie familiale*) düzenlenmiştir. 12 ile 15 m² alandan oluşan aile salonlarında tuvalet, duş, kanepe, masa, sandalye,

⁵⁴ Abdurrahman Eren, "Bir İnsan Hakkı Olarak Hükümlü ve Tutukluların 'Eş Ziyareti Hakkı'", Prof. Dr. Yılmaz Aliefendioğlu'na Armağan, Ed.: İbrahim Ö. Kaboğlu ve diğ., Yetkin Yay., Ankara, 2009, s. 285.

⁵⁵ Duygun Yarsuvat, "Bir Sosyolojik ve Kültürel Alt Grup Olarak Cezaevi Toplumu", İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Sa. 2, 1984, s. 459 (aktaran: Süslü, s. 298).

⁵⁶ Eren, s. 302.

⁵⁷ Orçin, s. 109-110.

⁵⁸ TİHEK, B. No: 2018/2247, K. No: 2019/07, para. 53 (tihev.gov.tr, E.T.: 03.09.2020).

⁵⁹ Eren, s. 286.

televizyon ile kahve makinesi ve su ısıtıcı gibi küçük elektronik aletler bulunmaktadır. Mahpuslar 3 ayda bir aile salonlarından yararlanabilmekte ve bu salonda gün içinde 6 saate kadar ziyaretçileri ile kalabilmektedir. Ailelere özel apartman daireleri ise ceza infaz kampüsü içerisinde yer almakla birlikte mahpusların kaldığı binaların dışarısında yer almakta, bu dairelerde duş ve tuvaletin yanı sıra farklı odalar ve mutfak bulunmakta ve mahpuslarla ziyaretçileri bu dairelerde yemek pişirebilmektedir. Ayrıca, dış alan olarak bahçe ya da avlu bulunabilmektedir. Aile salonlarında olduğu gibi, mahpuslar ailelere özel apartman dairelerinden 3 ayda bir yararlanabilmekte ancak bu dairelerde, aile salonlarından farklı olarak 6 saatten az olmamak şartıyla 72 saate kadar kalınabilmektedir⁶⁰. Fransa’da 23 Temmuz 2019 tarihi itibarıyla 53 farklı ceza infaz kurumunda toplam 170 adet ailelere özel apartman dairesi ve 33 farklı ceza infaz kurumunda toplam 124 adet aile salonu bulunmaktadır⁶¹. Aile salonları ve ailelere özel apartman dairelerinden eşlerin yanı sıra, mahpusların alt ve üst soyları, özellikle kardeşler olmak üzere yakın akrabaları, beraber yaşadığı kişiler ve yakın arkadaşları da faydalanabilmektedir⁶².

Türk infaz hukukunda ise eş ziyareti, İnfaz Kanunu m. 51’de hükümlülere verilebilecek ödüller arasında düzenlenmiştir⁶³. Kanaatimizce eş ziyaretinin, çeşitli koşullara tabi bir ödül olarak düzenlenmesi yerine, bir hak olarak mevzuatımızda yer alması isabetli olacaktır⁶⁴. Öte yandan bu “ödülün” yalnızca resmi nikahlı eş ile sınırlı tutulmaması da gerekmektedir. İmam nikahlı hükümlüler ve hukukumuzda eşcinsel evlilik yasal olmadığı için eşcinsel hükümlüler bu imkândan yararlanamamaktadır. Karşılaştırmalı hukukta örnekleri bulunduğu üzere hükümlülerin resmi nikah şartı olmaksızın eşleriyle cinsel birliktelik kurabilmeleri sağlanmalıdır. Bu

⁶⁰ Ailelere Özel Apartman Daireleri Hakkında Genelge (*Circulaire de la DAP du 26 mars 2009 relative aux unités de vie familiale*),

(http://www.textes.justice.gouv.fr/art_pix/boj_20090002_0000_0018.pdf,

E.T.: 29.09.2020).

⁶¹ Unités de vie familiale et parloirs familiaux en fonctionnement

(http://www.justice.gouv.fr/art_pix/Carte_UVF_parloirs_familiaux_aout2019_.pdf, E.T.:

29.09.2020).

⁶² Léa Duval, Julie Février, Fanny Gabroy, Franck Emmanuel Lamulle Kerbastard, Nina Peter, **Le droit aux visites familiales des personnes détenues en France**, Université de Caen Normandie - Clinique juridique des droits fondamentaux, Mayıs 2016, s. 34.

⁶³ Ayrıca bkz. AYM, *Mustafa Genç Kararı*, B. No: 2018/12508, KT: 11.12.2018, par. 30.

⁶⁴ Benzer yönde bkz. Özbek, s. 244-225; Süslü, s. 299.

sebeple öğretilen, mevcut düzenlemenin Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırılık teşkil ettiği ileri sürülmüştür⁶⁵.

İnfaz Kanunu m. 51/3-a'ya göre kapalı ceza infaz kurumlarında bulunan evli hükümlüler, en geç üç ayda bir kez olmak üzere, üç saatten yirmi dört saate kadar eşleri ile kurum veya eklentilerinde ceza infaz kurumu personelinin yakın nezareti olmaksızın mahrem şekilde görüşürülebilmektedir. İnfaz Kanunu m. 116/1 gereğince tutuklular da eşleriyle cinsel birliktelik kurabilmektedir. Düzenlemenin detayları ise 30.03.2013 tarihli Hükümlü ve Tutukluların Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmelik'te (Ödüllendirme Yönetmeliği) yer almaktadır⁶⁶. Ödüllendirme

⁶⁵ Demirbaş, s. 305; Süslü, s. 299.

⁶⁶ MADDE 12 – (1) Eş görüşmesi için kuruma gelen ziyaretçilerden; Türk vatandaşı olanların Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasını içeren resimli bir kimlik belgesini, yabancı uyruklu olanların ise pasaport veya yerine geçebilecek bir kimlik belgesi ile birlikte hükümlü veya tutuklu ile evli olduğunu ispatlayan Türkçe tercüme edilmiş resmî onaylı belgeyi göstermesi zorunludur.

(2) Kurul, her bir ödüllendirme kararı ile bir kez eş görüşmesi ödülü verebilir.

(3) Cinsel saldırı, cinsel istismar veya aile içi şiddet suçu işlemiş hükümlü ve tutuklular ile eş görüşmesi ödülü verilmesinin hükümlü, tutuklu veya eşi açısından riskli görüldüğü diğer durumlarda kurumda bulunan veya başka kurumlardan temin edilen psiko-sosyal yardım servisi personeli eşlerle öncelikle ayrı ayrı görüşür. Gerekli hâllerde eşlerle birlikte de görüşme yapılabilir. Görüşme sonucunda hazırlanacak değerlendirme raporunun Kurul tarafından dikkate alınması zorunludur.

(4) Aynı kampüs veya kurumda barındırılan hükümlü veya tutuklu eşlerin bu ödülün yararlanmaları için her ikisi hakkında da ayrı ayrı ödüllendirme kararı verilmesi gerekir.

Eş görüşmesi ödülünün süresi

MADDE 13 – (1) Hükümlü ve tutuklulara, en erken ayda bir en geç üç ayda bir, üç saatten yirmi dört saate kadar eş görüşmesi ödülü verilebilir.

(2) İlk görüşmenin süresi üç saat olarak belirlenir. Bu süre; hükümlü veya tutuklunun tutum ve davranışları, kurumun fizikî yapısı, personel sayısı ve mevcut doluluk durumu dikkate alınarak kademeli şekilde yirmi dört saate kadar artırılabilir.

(3) Eş görüşmesi, dini ve milli bayramlar ile Bakanlık tarafından açık görüşme izni verilen özel günlerde yapılamaz.

(4) Eş görüşmesinin gün ve saati, kurumun fizikî yapısı, personel sayısı ve mevcut doluluk durumu ile hükümlü ve tutukluların talepleri dikkate alınarak 09:00 ilâ 17:00 saatleri arasında başlayacak şekilde belirlenir.

(5) Görüşme tarihi ve saati, başkalarının haberdar olamayacağı uygun vasıtalarla, hükümlü veya tutuklunun eşine haber verebileceği makul bir süre önce kendisine bildirilir.

(6) Kurumdan kaynaklanan bir sebeple veya hükümlü, tutuklu ya da eşinin kabul edilebilir bir mazereti nedeniyle görüşmenin planlanan gün ve saatte gerçekleşmemesi hâlinde kurum idaresi tarafından başka bir tarih belirlenir.

Eş görüşmesinde alınacak güvenlik tedbirleri

YÜHFD Cilt: XVIII Sayı:1 (2021)

Yönetmeliği'nin 8. maddesine göre, eş görüşmesini gerçekleştirebilmek için mahpusun disiplin cezası almamış veya almış ise bu cezanın kaldırılmış olması gerekmektedir. Mahpusların ayrıca 8. maddede sayılan tutum ve davranışlardan bir veya birkaçını sergilemesi ve diğer davranış türlerine açıkça aykırı davranmaması gerekmektedir⁶⁷. Bu konuda kararı, ayda en az

MADDE 14 – (1) Eş görüşmesinin güvenli bir şekilde yapılabilmesi için görüşmenin mahremiyetini ihlâl etmeyecek tüm tedbirler alınır. Görüşme odası giriş kapısının dış kısmını gösterecek şekilde kamera koyularak görüntüler kayıt altına alınabilir.

(2) Görüşme odası ve eklentileri her görüşme öncesi ve sonrasında görevli personel tarafından aranır.

(3) Görüşme süresinin sona ermesi, çağrı butonuna basılması veya acil müdahale gereken hâller dışında görüşme odasına girilemez.

(4) Görüşme odası ve eklentilerinde, 17/6/2005 tarihli ve 25848 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik ile bu Yönetmelikte belirtilenler dışında başka eşya bulundurulamaz.

Eş görüşmesinde alınacak sağlık tedbirleri

MADDE 15 – (1) Kurum, hükümlü ve tutuklular ile eşlerini, koruyucu sağlık tedbirleri ve kurumsal temizlik koşulları konusunda yazılı olarak bilgilendirir. Bu konuda hazırlanmış olan afiş ve broşür benzeri bilgilendirici materyaller hükümlü ve tutukluların kolayca erişebileceği yerlerde bulundurulur.

(2) Hepatit veya HIV gibi kan ya da cinsel yolla bulaşabilecek bir hastalığı olduğu kurumca bilinen hükümlü veya tutuklunun eşi, sağlık personeli tarafından yazılı olarak bilgilendirilir.

(3) Eş görüşmesi kapsamında kuruma gelen ziyaretçiden ikinci fıkrada yazılı türden bir hastalık taşıyıp taşımadığı konusunda hükümlü veya tutukluyu bilgilendireceği yönünde yazılı beyanı alınır.

(4) Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelikte geçen sağlık, temizlik ve kişisel kullanıma ilişkin malzemeler ile gerektiğinde bunların tek kullanımlık olanları, ayrıca ilaç niteliği taşımayan doğum kontrol ürünleri kurum kantininden satın alınabilir veya kurum idaresi tarafından imkânlar dâhilinde ilgili kurum ve kuruluşlardan temin edilebilir.

(5) Görüşme odası ve eklentilerinin düzen ve temizliğinden görüşmeden yararlanan hükümlü veya tutuklu sorumludur.

Eş görüşmesi sırasında iaaşe

MADDE 16 – (1) Hükümlü ve tutuklulara, görüşme saatlerine rastlayan öğünlere ilişkin iaaşeler eş görüşmesi öncesinde kumanya olarak verilir.

(2) Hükümlü ve tutuklular, eş görüşmesi öncesinde kurum kantininden satın aldığı gıda maddelerini görüşme odasında bulundurabilir.

⁶⁷ "a) Tutum ve davranışları ile diğer hükümlü ve tutuklulara iyi örnek olmak,

b) İyileştirme faaliyetlerine geçerli mazeret dışında sürekli ve etkin bir şekilde katılarak kişisel gelişim göstermek,

c) İş, eğitim ve öğretim faaliyetlerine geçerli mazeret dışında sürekli katılarak üstün başarı göstermek,

ç) Kurumdaki kişisel ve ortak kullanım alanları ile bu yerlerde bulunan eşyaların temizlik, düzen ve korunmasına azami özen göstermek,

bir kere toplanacak olan İdare ve Gözlem Kurulu, resen veya kurumda görev yapan servislerin teklifi üzerine vermektedir.

Çocuk Hükümlülere Özgü Aileyle Görüşme Halleri

İnfaz Kanunu'nun "Ödüllendirme" başlıklı 51. maddesinin 3. fıkrasında çocuk hükümlülere özgü aileyle görüşme düzenlemesi bulunmaktadır. Buna göre çocuk hükümlülere, en geç ayda bir kez⁶⁸ olmak üzere, üç saatten yirmi dört saate kadar ana ve babasıyla veya vasisiyle ya da ana veya babasıyla birlikte kardeşiyle kurum ya da eklentilerinde ceza infaz kurumu personelinin yakın nezareti olmaksızın aile görüşmesi yaptırılabilir. Ancak madde başlığından da anlaşılacağı üzere bu görüşmenin yaptırılması kurumun takdirine bırakılmıştır. Kanun koyucu bu takdirin, hükümlülerin kurumun içindeki veya dışındaki genel durumları, eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine etkin katılımları, kurum düzenine karşı tutumları ve kendilerine verilen işlerdeki gayretleri dikkate alarak kullanılacağını belirtse de en nihayetinde hükümlülerin, bu imkândan yararlandırılmamaları halinde başvurulabilecekleri bir merci bulunmamaktadır.

Öte yandan bu başlık altında 14.04.2020 tarihli ve 7242 sayılı Kanun'un 29. maddesiyle çocuk hükümlüler için eklenen yeni bir aileyle görüşme hali de belirtilmelidir. İnfaz Kanunu m. 51/3'e 1) bendi olarak eklenen düzenlemeye göre, çocuk hükümlüler için kurum bünyesinde gerçekleştirilen tören veya anma günü ya da doğum günlerinde çocukların ailelerinin de etkinliklere katılması sağlanabilecektir.

Hastanede Ziyaret ve Refakat

Hasta hükümlü ve tutuklular, kurum tabibinin uygun görmesi halinde, görevli infaz ve koruma memuru nezaretinde, kurumun hastane veya revirinde ziyaret edilebilmektedir. Kurum dışındaki sağlık kuruluşlarında yataklı tedavi gören mahpuslar, tedaviyi yapan doktorun uygun görmesi ve Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendireceği Cumhuriyet savcısının izni ile iç güvenlik görevlileri nezaretinde ziyaret edilebilmektedir.

d) Kurum içi ya da dışındaki sosyal, kültürel veya sportif faaliyetlere sürekli ve etkin bir şekilde katılarak kişisel gelişim göstermek,

e) Kurum işleyişini sürdürmek için gerekli olan kurum iç hizmetlerinin yerine getirilmesinde istekli olmak ve üstün gayret göstermek,

f) Uyuşturucu, alkol veya sigara bağımlısı olup da bu bağımlılıktan kurtulmak için kurumca yürütülen eğitim veya tedavi programlarına katılarak bu konuda gelişim göstermek,

g) Kurum asayiş ve düzenini tehlikeye düşürebilecek hukuka aykırı bir eylemin ortaya çıkarılmasını sağlamak."

⁶⁸ 14.04.2020 tarihli ve 7242 sayılı Kanun değişikliği öncesi düzenleme, en geç iki ayda bir kez şeklindeydi.

YÜHFD Cilt: XVIII Sayı:1 (2021)

Kurum dışında yatarak tedavileri yapılan hükümlülerin yanında, tedaviyi yapan hekimin raporuyla zorunlu olduğunun bildirilmesi hâlinde, eşi, annesi, babası, kardeşi, çocuğu, bunların olmaması hâlinde Cumhuriyet başsavcılığının uygun gördüğü bir aile yakını refakatçi olarak bulundurulabilmektedir.

Ziyaretçilerin ve Mahpusların Aranması

Mandela Kuralları m. 60.2'ye göre, ziyaretçilerin aranma ve giriş usulleri aşağılayıcı olmamalı ve en azından 50, 51 ve 52. maddelerde belirtilen kurallar kadar koruyucu ilkelere tabi olmalıdır. Beden boşluğu aramalarından kaçınılmalı ve çocuklar bakımından ise uygulanmamalıdır. Mandela Kuralları'nın 50. maddesinde, aramaların insan onuru ve aranılan kişinin mahremiyetine saygılı olacak şekilde ve ölçülülük, yasallık ve gereklilik ilkeleri çerçevesinde yürütüleceği; 51. maddesinde, aramanın rahatsız etme, göz korkutma veya mahpusun mahremiyetine gereksiz yere müdahale etmek için kullanılmayacağı ve arama gerekçesi ve sonuçlarına ilişkin kayıt tutulacağı; 52. maddede ise soyma ve beden boşluklarının aranması dahil rahatsız edici aramalara ancak mutlak bir gereklilik söz konusuysa başvurulacağı ve rahatsız edici aramaların aynı cinsiyete sahip eğitilmiş görevliler, beden boşluğu aramalarının bir sağlık çalışanı tarafından veya onun eğitilmiş olduğu bir görevli tarafından gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Türk hukukunda ziyaretçilerin ve görüşmeye çıkacak mahpusun aranması Ziyaret Hakkında Yönetmelik'te düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerin Mandela Kuralları ile genel olarak uyumlu olduğu söylenebilir. Gerçekten Yönetmelik m. 5/1-n fıkrasında, aramalarda insanın saygınlığını küçültecek, onurunu incitecek veya aramanın amacıyla bağdaşmayacak tutum ve davranışlarda bulunulamayacağı belirtilmiştir.

Ziyarete çıkacak mahpuslar, odalarından çıkışlarında ve dönüşlerinde ayrı yerlerde ve farklı memurlarca üst ve eşya aramasına tabi tutulmaktadır (Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 5/1-m). İnfaz Kanunu'nun 36. maddesinde de hükümlülerin üst ve eşyasında habersiz olarak her zaman arama yapılabileceği belirtilmiştir. Ancak mevzuatımızda mahpusların ziyaret öncesi veya sonrasında beden muayenesine tabi tutulmasına imkân veren bir düzenleme bulunmadığı özellikle ifade edilmelidir. CMK m. 75/4'te cinsel organlar veya anüs bölgesinde yapılan muayenenin de iç beden muayenesi⁶⁹ sayılacağı açıkça belirtilmiştir⁷⁰. Dolayısıyla bir

⁶⁹ Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik'in 3. maddesinde, iç beden muayenesi, kafa, göğüs ve karın
YUHFD Vol. XVIII No.1 (2021)

mahpusun yasaklı eşya sakladığı gerekçesiyle (veya herhangi bir gerekçeyle) cinsel organının veya anüs bölgesinin kontrol edilmesi mümkün değildir. Yalnızca koşullarının oluşması halinde bir ceza soruşturmasının başlatılması ve hâkim kararının olması halinde bu bölgelerin kontrol edilmesi söz konusu olabilecektir⁷¹.

Ceza infaz kurumu görevlileri ve dış güvenlik görevlileri dahil olmak üzere, sıfat ve görevi ne olursa olsun, ceza infaz kurumlarına girenler duyarlı kapıdan geçmek zorundadır. Bu kişilerin üstleri metal detektörle aranmakta; eşyaları x-ray cihazından veya benzeri güvenlik sistemlerinden geçirilmekte, ayrıca şüphe hâlinde elle aranmaktadır. Bu cihazların bulunmadığı yerlerde arama ve kontrol elle yapılmaktadır⁷².

Mandela Kuralları'nda rahatsız edici aramaların, aranacak kişi ile aynı cinsiyetteki bir görevli tarafından yürütüleceği ifade edilirken Türk hukukunda konuya yaklaşım, yalnızca kadın ziyaretçiler bakımından söz konusudur. Gerçekten Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 6/2'ye göre kuruma giren kadınlar, kadın infaz koruma memurları veya kadın jandarma görevlileri tarafından, bulunmamaları halinde, ceza infaz kurumu müdürünün istemi, Cumhuriyet başsavcısının talebi üzerine, mülki amir tarafından görevlendirilecek kadın memurlarca aranacaklardır.

Uygulamada el ile aranmanın kural haline getirildiği ve aramalarda sık sık sınırın aşıldığı ifade edilmektedir⁷³ ki bu durum hem Mandela Kuralları ile ortaya konan yaklaşıma hem de Yönetmelik'te yer aldığı şekliyle sadece

---

boşlukları ile cilt altı dokularının incelenmesini olarak tanımlanmıştır. Yönetmelik'e erişim için

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=8202&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>, son E.T.: 02.11.2020.

⁷⁰ Ayrıca bkz. CGK, E. 2016/10-236, K. 2019/55 ve T. 24.01.2019 (www.kazanci.com).

⁷¹ AİHM, başvurucudan herhangi bir güçlü ve özel bir şüphe olmaksızın yalnızca bir şey sakladığından bahisle iki yıl boyunca her ziyaret sonrası "eğilmesi ve öksürmesi"ni istenmesinin ve anüs bölgesinin kontrol edilmesinin aşağılayıcı muamele oluşturduğuna ve AİHS'in 3. maddesinin ihlal ettiğine karar vermiştir. Bkz. Frérot / Fransa Kararı, B. No: 70204/01, KT: 12.06.2007, par. 47-48, (<http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-81008>, E.T.: 03.09.2020).

⁷² Ancak milletvekilleri, mülkî amirler, hâkim, Cumhuriyet savcıları ve bu sınıftan sayılanlar, avukatlar, noterler, ceza infaz kurumları ve tutukevleri kontrolörleri, izleme kurulu başkan ve üyeleri, uluslararası sözleşmelerle yetkileri tanınmış kişi ve kuruluşların temsilcileri, ceza infaz kurumu ve tutukevi koruma birlik komutanı ile kurum müdürünün üstleri ağır cezayı gerektiren suçüstü hâlleri dışında elle aranamaz. Duyarlı kapı cihazının ikazının sürmesi hâlinde bu kişiler ancak, elle aramayı kabul ettikleri takdirde kuruma girebilirler (İnfaz Kanunu m. 86/3).

⁷³ Süslü, s. 273.

YÜHFD Cilt: XVIII Sayı:1 (2021)

şüphe halinde elle arama yapılacağına ilişkin düzenlemeye aykırıdır. Öte yandan kapalı ceza infaz kurumlarında yapılan açık görüşlerde, hükümlü ile ziyaretçi arasında olası bir yasak madde alışverişlerini önleme amacıyla bu kişilerin yan yana oturmalarına müsaade edilmediği belirtilmektedir⁷⁴. Bu durumun, açık görüşün maddi temasa imkân verecek bir biçimde gerçekleştirilmesi gerektiği kaidelerini ciddi anlamda sınırladığı söylenmelidir.

Ziyaretin Sona Erdirilmesi

Ziyaret ve görüşlerde, kurallara uymayan heyet ve kişilerin ziyaret ve görüşmeleri sürdürmelerine derhal son verilmektedir. Suç oluşturan davranışlar, kurum idaresince tutanakla tespit edilerek, ilgili adlî ve idarî makamlara bildirilmektedir. Görüşme hakkına sahip özel kişilerin kurum güvenliğinin korunması amacıyla alınan tedbirlere aykırı istek ve davranışları nedeniyle görüşme hakları, ceza infaz kurumunun en üst amirince bir aydan bir yıla kadar kısıtlanabilmektedir. Mahpusu müdafiliğini üstlenen avukatlar bakımından bu kısıtlama yoluna gidilememektedir. Ancak her halde ceza infaz kurumunun en üst amiri durumu tutanakla adlî makama bildirebilmektedir (Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 5/1-o).

Mahpusun Ailesi ve Yakınlarını Ziyaret Etmesi (İzin)

Mahpusun, ailesi ve yakınlarıyla görüşme hakkını kullanması, bu kişiler tarafından ziyaret edilmesi ile gerçekleşebileceği gibi kendisinin bulunduğu infaz kurumundan geçici süre ile çıkması suretiyle de gerçekleşebilmektedir. Özellikle mahpusun ailesi ve yakınlarından bir veya birkaçının, hastalanması veya ölmesi ya da doğal afet gibi sebeplerle zarara uğraması hallerinde onların yanında olması gerekebilmektedir. Mazeret izni ismi verilen bu izin dışında mahpusa, ailesi ve yakınlarıyla bağlarını güçlendirmesi ve kendisini dış dünyaya hazırlaması için özel izin veya iş arama izni de verilebilmektedir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Tehlikeli Tutuklu ve Hükümlülerin Hapsedilmesi ve İyileştirilmesi Hakkında R (82) 17 Sayılı Tavsiye Kararı'nda mahkumlara izin verilmesinin; cezaevlerini insani hale getireceği, hapsedilme koşullarını iyileştireceği ve onların yeniden toplumla bütünleşmesini kolaylaştıracağı belirtilerek üye devletlerin hükümetlerine birtakım tavsiyelerde bulunulmuştur. Bu bağlamda, mahkumlara mümkün olduğunca çok izin kullandırılması, izin talebinin yalnızca bu hakkın daha önce suistimal edilmiş olması halinde bir disiplin cezası olarak

⁷⁴ Süslü, s. 273.

reddedilmesi, izin talebi reddedilen mahkûma ret gerekçelerinin mümkün olabilen en geniş ölçüde tebliğ edilmesi ve ret işlemini yeniden gözden geçirebilecek vasıtaların sağlanması tavsiye edilmiştir.

Mahpusun dış dünya ile iletişimini güçlendirmenin en doğal yolu olan izin hakkı⁷⁵, Türk hukukunda esasen bir hak değil, bir nevi ödül olarak düzenlenmiştir. Zira bu iznin kullandırılması, Cumhuriyet Başsavcılığının⁷⁶ (istisnai olarak Adalet Bakanlığının) takdirine bırakılmıştır. Öyle ki İnfaz Kanunu'nda redde ilişkin bir itiraz mercii gösterilmemiştir. Yargıtay da 94. maddenin ikinci fıkrasındaki hallerde izin verme konusunda Cumhuriyet Başsavcısına tamamen takdir hakkı verildiği, izin verilmesine veya verilmemesine karşı bir yasa yolu öngörülmediğinden, infaz hakimliğince itirazın esastan incelenemeyeceği görüşündedir⁷⁷. Kanaatimizce Anayasa'nın 40. maddesinin 2. fıkrası⁷⁸ ve 4675 sayılı İnfaz Hakimliği Kanunu'nun 4. maddesinin 2. fıkrası⁷⁹ uyarınca Cumhuriyet Başsavcılığının ret kararlarına karşı infaz hakimliğine şikâyet başvurusu yapılabilirdir⁸⁰. Öte yandan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün (İnfaz Tüzüğü) 139. maddesi uyarınca izin talebinin reddi gerekçesiyle birlikte mahpusa bildirilecektir⁸¹.

İnfaz Kanunu'nun 93. maddesi uyarınca izinde geçen süreler, hükümlülükte geçmiş sayılmaktadır⁸². Öte yandan izinden dönmeyen veya iki günden fazla bir süre geçtikten sonra dönen hükümlüler hakkında TCK

⁷⁵ Erdoğan, s. 1567.

⁷⁶ Kanun'daki Cumhuriyet Başsavcılığının (veya Cumhuriyet Başsavcısının) ibaresinin, infaz kurumunun bulunduğu yer Cumhuriyet Başsavcılığına (veya Cumhuriyet Başsavcısına) işaret ettiği kanaatindeyiz. Benzer yönde bkz. Erdal Yerdelen, Ali Murat Nas, **Tutuklu ve Hükümlülere Verilen Mazeret İzinleri**, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 9, Sa. 34, Nisan 2018, s. 111 (77-121).

⁷⁷ 3. CD, E. 2016/1443, K. 2016/2852 ve T. 10.02.2016; 1. CD, E. 2016/2186, K. 2016/3206 ve T. 21.06.2016 (www.kazanci.com, E.T.: 30.09.2020).

⁷⁸ Anayasa m. 40/2: “Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.”

⁷⁹ İnfaz Hakimliği Kanunu m. 4/2: “Hükümlülerin cezalarının infazı, müşahedeye tâbi tutulmaları, açık cezaevlerine ayrılmaları, **izin**, sevk, nakil ve tahliyeleri; tutukluların sevk ve tahliyeleri gibi işlem veya faaliyetlere ilişkin şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak.”

⁸⁰ Benzer yönde bkz. Yerdelen/ Nas, s. 117.

⁸¹ İnfaz Tüzüğü m. 139: “Hükümlünün mazeret izin talebi, Cumhuriyet başsavcılığınca uygun görülmemesi hâlinde durum, gerekçesiyle birlikte hükümlüye bildirilir.”

⁸² Tutuklular hakkında düzenleme İnfaz Kanunu'nun 116. maddesinde yer almaktadır. İlgili maddede her ne kadar tutuklulukta geçen sürenin hesabına ilişkin bir belirleme yapılmamış olsa da kanaatimizce izinde geçen süreler de azami tutukluluk süresinin hesabında ve mahsup aşamasında tutuklulukta geçmiş gibi dikkate alınmalıdır.

m. 292'de düzenlenen hükümlü veya tutuklunun kaçması (fırar) suçu hükümleri uygulanmaktadır⁸³. İzin süresini iki gün veya daha az bir süre geçiren hükümlüler ise disiplin işlemine tabi tutulmaktadır⁸⁴. Ayrıca izinden dönmeyen veya iki günden fazla bir süre geçtikten sonra dönen hükümlüler ile fırar eden hükümlülere bir daha özel izin verilmemektedir (İnfaz Kanunu m. 97/3).

Yukarıda üç tür izin olduğunu belirtmiştik ancak konumuz kapsamında yalnızca mazeret izni ile özel izni ele alacağız.

Mazeret İzni

Mandela Kuralları'nın 70. ve ACK'nin 24. maddesinde cezaevi idaresinin, mahpusa yakın bir akrabasının veya önemli başka herhangi bir kişinin ciddi hastalık veya ölümünü derhal bildirmesi ve koşullar izin verdiği takdirde mahpusun hasta yakınının yanında olmasına veya cenaze törenine katılmasına izin vermesi gerektiği belirtilmiştir⁸⁵. Bu kurallar uyarınca İnfaz Kanunu'nun 94. maddesinde yer alan “*izin verilebilir*” ifadelerinin “*izin verilir*” olarak değiştirilmesi isabetli olacaktır. İnfaz Kanunu hükümlü ve tutuklular için mazeret iznini ayrı ayrı düzenlemiştir.

Türk hukukunda hükümlüler için mazeret izni; ölüm, cenazeye katılım, ağır hastalık ve doğal afet olmak üzere dört nedenle verilmektedir. İnfaz Kanunu m. 25/1-g⁸⁶ ve 94/2'de⁸⁷ yer alan düzenlemeler nedeniyle

⁸³ Yeni Koronavirüs Hastalığına (COVID-19) karşı tedbirler kapsamında, İnfaz Kanunu'nun 97. maddesine, 14.04.2020 tarihli ve 7242 sayılı Kanun'un 38. maddesiyle, salgın hastalık, doğal afet, savaş veya seferberlik durumunda bu sebeplerden dolayı izinden dönmeyen veya geç dönen hükümlülere ceza verilmeyeceği düzenlemesi eklenmiştir.

⁸⁴ “*Dosya kapsamına göre, suç tarihinde açık ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan D.. M., 14/10/2013 tarihinde başlayan 6 günlük izin süresinin bittiği günün teslim olma saatinden 47 dakikalık bir gecikme ile cezaevine giriş yapması nedeniyle cezaevi görevlilerince tutulan tutanak üzerine hücreye koyma cezası ile cezalandırılarak kapalı ceza infaz kurumuna iade kararı verilmiş ise de; hükümlünün çocuğunun hasta olması nedeniyle eve uğradığı ve seyahatinde aksiliklerle karşılaştığı yönündeki beyanlarına itibar edilerek 47 dakikalık gecikmenin makul bir süre olduğunun kabul edilmesi gerektiği kaldı ki hükümlüye verilen 08/10/2013 tarihli ve 2013/1648 izin defteri sıra nolu izin belgelerinde hükümlünün sadece teslim olması gerektiği tarihin 20/10/2013 olarak yazıldığı ve herhangi bir saat dilimine yer verilmediğinin de anlaşılması karşısında itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmemiş...*” Bkz. 7. CD, E. 2014/32457, K. 2014/21699 ve T. 22.12.2014 (www.kazanci.com, E.T.: 30.09.2020).

⁸⁵ Mazeret izin taleplerinin reddine ilişkin AİHM kararlarının tarihsel yansımaları için bkz. Orçin, s. 115-117.

⁸⁶ İnfaz Kanunu m. 25: “(1) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının infazı rejimine ait esaslar aşağıda gösterilmiştir:

...g) Hükümlü hiçbir suretle ceza infaz kurumu dışında çalıştırılmaz ve kendisine izin verilmez”

ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasından hükümlü olanlar hiçbir şekilde mazeret izninden yararlanamamaktadır⁸⁸. Ayrıca mazeret izninin kullanılması yurt dışına çıkmayı gerektiriyorsa hükümlüye izin verilmeyecektir. Yine İnfaz Tüzüğü'nün 138. maddesinde, izne gidilecek yerin yol ve hava şartlarının uygun olması gerektiği de belirtilmiştir. Mazeret izninin nedenine göre süresi de değişmekte olup aşağıda belirtilen sürelerle yol süresi dahil değildir. Tüzüğün anılan maddesi uyarınca yol süresi, gidilecek mesafe göz önünde bulundurularak gidiş geliş için toplam dört günü geçmemek üzere verilmektedir.

i. Ölüm nedeniyle mazeret izni: Bu iznin kullanılabilmesi için hükümlünün, hükümlülük süresinin onda birini iyi hâlde geçirmiş olması⁸⁹, ölenin annesi, babası, eşi, kardeşi veya çocuğundan biri olması, izin talebinde bulunması, ceza infaz kurumu en üst amirinin önerisi ve Cumhuriyet Başsavcılığının onayı gerekmektedir. İyi halle geçirilen sürenin belirlenmesinde, önceden tutuklu olarak geçirilen süre de mahsup işlemi yapılmak suretiyle dikkate alınacaktır⁹⁰. Ölüm nedeniyle mazeret izni yol dışında 10 güne kadar verilebilmektedir. Cenazenin kaldırılmış olması veya cenaze merasiminin tamamlanmış olması, bu iznin alınmasına engel teşkil etmeyecektir⁹¹. Zira cenazeye katılım için mazeret izni ayrıca düzenlenmiştir.

⁸⁷ İnfaz Kanunu m. 94/2: “*Bu Kanunun 25 inci maddesi kapsamına girenler hariç...*”

⁸⁸ Esasen İnfaz Kanunu'nun 94. maddesinin birinci fıkrasında, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükümlü olanlara ilişkin bir ayırım gözetilmemiştir. Bu nedenle birinci fıkradaki hallerde bu hükümlülerin de mazeret izni kullanabileceği, kanun koyucunun insani amaçlarla özellikle ölüm izni bakımından bu yönde bir düzenlemeye gittiği savunulabilir. Ancak hem İnfaz Kanunu'nun 25. maddesi hem de Hükümlü ve Tutuklulara Yakınlarının Ölümü veya Hastalığı Nedeniyle Verilebilecek Mazeret İzinlerine Dair Yönetmelik'in 5. ve 6. maddeleri, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükümlü olanlara bu izinlerin verilmeyeceğini açıkça belirtmektedir. Bu bakımdan kanaatimizce 94. maddenin 2. fıkrasında yer alan düzenleme, kanun yapma tekniğindeki bir zafiyetten ibarettir. Benzer yönde bkz. Erdoğan, s. 1570.

⁸⁹ 14.04.2020 tarihli ve 7242 sayılı Kanun'un 36. maddesiyle iyi halin belirlenmesine ilişkin detaylı düzenlemeler getirilmiştir. Ancak çalışmanın hacminin artmaması adına, İnfaz Kanunu'nun “*Hükümlülerin değerlendirilmesi ve iyi hâlin belirlenmesi*” başlıklı Kanun'un 89. maddesine göre, iyi halin belirlenmesinde hükümlünün, ceza infaz kurumlarının düzen ve güvenliği amacıyla konulmuş kurallara uyup uymadığı, haklarını iyi niyetle kullanıp kullanmadığı, yükümlülüklerini eksiksiz yerine getirip getirmediği, uygulanan iyileştirme programlarına göre toplumla bütünleşmeye hazır olup olmadığı, tekrar suç işleme ve mağdura veya başkalarına zarar verme riskinin düşük olup olmadığının dikkate alınacağını belirtmekle yetiniyoruz.

⁹⁰ Erdoğan, s. 1569.

⁹¹ Erdoğan, s. 1569.

ii. *Cenazeye katılmak için mazeret izni*: Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasından hükümlü olanlar hariç tüm hükümlülere, ikinci derece dahil kan veya kayın hısımlarından birinin ya da eşinin ölümü nedeniyle cenazesine katılması için yol süresi dışında iki güne kadar izin verilebilmektedir. Bu iznin kullanılabilmesi için güvenlik bakımından sakınca oluşturmama, tehlikeli olmama, izin için talepte bulunma ve Cumhuriyet Başsavcılığının onayı gerekmektedir. Cenaze defnedilse bile ölüm tarihinden itibaren üç gün içinde hükümlüye izin verilebilecektir⁹². Hükümlülük süresinin beşte birini iyi hâlde geçirmiş olan hükümlünün, annesi babası, eşi, kardeşi veya çocuğundan birinin ölmesi halinde izin süresinin 10 gün olması nedeniyle *ölüm nedeniyle mazeret izni* talep etmesi; ölenin ikinci derece dahil kayın hısımlarından biri olması halinde ise *cenazeye katılmak için mazeret izni* talep etmesi doğru olacaktır. Hükümlüye, bu mazeret izni süresince dış güvenlik görevlisi refakat edecektir⁹³.

iii ve iv. *Ağır hastalık ve doğal afet nedeniyle mazeret izinleri*: Ağır hastalık nedeniyle mazeret izni kullanılmasında hükümlülük süresinin onda birini iyi hâlde geçirmiş olanlar ile diğer hükümlüler arasında ayırım yapılmıştır. İlk kategorideki bir hükümlü; annesi, babası, eşi, kardeşi veya çocuğunun yaşamsal tehlike oluşturacak önemli ve ağır hastalık hâllerini belgelendirmesi⁹⁴, izin talebinde bulunması, kurum en üst amirinin görüşü, Cumhuriyet Başsavcılığının önerisi ve Adalet Bakanlığının onayı ile mazeret izni kullanabilmektedir. İnfaz Tüzüğü m. 138/4-d'e göre, hastalığı belgeleyen resmî raporun, biri hastalığın uzmanı olmak üzere en az iki uzman hekim tarafından imzalanmış olması gerekmektedir⁹⁵. Bu nedenle

⁹² Bu konuda Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün 12.07.2013 gün ve 35322520.208.03/6711/90660 sayılı yazısı için bkz. Kemal Mecit, **İnfaz Hukuku**, 4. Baskı, Adalet Yay., 2017, s. 723.

⁹³ İnfaz Tüzüğü m. 138/6'da açık ceza infaz kurumunda bulunan hükümlünün refakatsiz gönderileceği belirtilse de Kanun'un açık düzenlemesi karşısında Tüzüğün uygulanma olanağı yoktur. Öte yandan mazeret iznine refakat eden dış güvenlik görevlilerinin harcırah ve yol giderleri, Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün 138 inci maddesinin altıncı fıkrası çerçevesinde, hükümlü veya tutuklu tarafından ödenecektir (Hükümlü ve Tutuklulara Yakınlarının Ölümü veya Hastalığı Nedeniyle Verilebilecek Mazeret İzinlerine Dair Yönetmelik m. 13).

⁹⁴ İnfaz Kanunu m. 94/1-b'de ağır hastalık hali ile doğal afet hali "veya" bağlacıyla bağlanmış ve devamlarına *belgelendirilmesi* ibaresi getirilmiştir. Bu bakımından belgelendirmenin her iki hal için de geçerli olduğu kanaatindeyiz. Aksi yönde bkz. Yerdelen/ Nas, s. 97, 98.

⁹⁵ Yargıtay, özel hastanelerden alınan raporu kabul etmemektedir. "*Hükümlünün ablası olan ... rahatsızlığına dair raporun ... Hastanesi tarafından düzenlendiği gözetilerek anılan raporun resmi rapor niteliğinde olmadığı değerlendirilerek itirazın kabulü yerine yazılı* YUHFD Vol. XVIII No.1 (2021)

mazeret izni yol dışında 10 güne kadar verilebilmektedir. Hükümlülük süresinin onda birini iyi halle geçirmiş olan bu hükümlüler, aynı koşul ve süreyle deprem, su, baskını, yangın gibi felaketler nedeniyle de mazeret izni kullanabilmektedir. Kanaatimizce, bu izin talepleri Adalet Bakanlığının onayına bağlı olduğu için ret kararlarının yargısal denetiminin genel görevli idari yargı mercilerince yapılması gerekmektedir⁹⁶.

Hükümlülük süresinin onda birini iyi halle geçirmemiş olan hükümlüler de ağır hastalık nedeniyle mazeret izni kullanabilirler⁹⁷. Ancak bu hükümlüler için ayrıca, güvenlik bakımından sakınca oluşturmama, tehlikeli olmama⁹⁸ şartları aranmaktadır. İzin verilmesi için hastalığın sağlık kurulu raporu ile belgelendirilmesi⁹⁹, izin için talepte bulunulması ve Cumhuriyet Başsavcısının onayı gerekmektedir. Yukarıdaki kişiler dışında eşin anne ve babası da bu koşullar ile ziyaret edilebilmektedir. Dolayısıyla hükümlülük süresinin onda birini iyi halle geçirmiş olan hükümlü de hastalanan kayınvalidesi veya kayınpederini bu koşullar ile ziyaret edebilir. Ancak bunlardan her biri için asgari bir arayla toplam iki defaya¹⁰⁰ mahsus olmak üzere hasta ziyareti izni alınabilmekte ve iznin süresi de yol dışında yalnızca bir güne kadar verilmektedir. Ayrıca bu izin kullanırken hükümlüye, dış güvenlik görevlisi refakat edecektir¹⁰¹.

şekilde reddine karar tesisinde isabet görülmediğinden...” Bkz. 1. CD, E. 2016/1807, K. 2016/1655 ve T. 04.04.2016 (www.kazanci.com, E.T.: 30.09.2020).

⁹⁶ Mecit, s. 724, 725.

⁹⁷ Bu imkân, 5275 sayılı İnfaz Kanunu'nun ilk halinde bulunmamakta olup 6301 sayılı Kanun ile 2012 yılında getirilmiştir.

⁹⁸ Tehlikeli hükümlü İnfaz Tüzüğü'nün 76. maddesinde tanımlanmıştır: “*Suçun nitelik ve işleniş şekline göre, toplum için ciddi bir tehlike oluşturan veya kurumun güvenlik ve düzenini ihlal edebileceği konusunda delil veya ciddi emareler olan hükümlüler tehlikeli hükümlü sayılır.*”

⁹⁹ Kanun koyucu, bu hükümlüler için hastalığın “sağlık kurulu raporu” ile belgelendirilmesini aramıştır. Bu nedenle İnfaz Tüzüğü'nde belirtilen şekliyle raporun iki hekim tarafından imzalanmış olması yeterli olmayacaktır. Bu konuda 30.09.2019 tarihli Sağlık Raporları Usul ve Esasları Hakkında Yönerge'nin dikkate alınması gerekmektedir. Yönerge'ye erişim için bkz. <https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/33129,1--saglik-raporlari-usul-ve-esaslari-hakkinda-yonergepdf.pdf?0>, E.T.: 24.03.2020.

¹⁰⁰ 14.04.2020 tarihli ve 7242 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik öncesi bu izin, anılan kişilerin her biri için yalnızca bir defaya mahsus olmak üzere verilebiliyordu.

¹⁰¹ İnfaz Kanunu, ağır hastalık nedeniyle mazeret izni süresince, hükümlünün refakatli mi refakatsiz mi olacağını, hükümlülük süresinin beşte birinin iyi halli olarak geçirilip geçirilmediğine göre belirlemektedir. Bu bakımdan Tüzük'teki ilgili düzenlemenin uygulanma alanı yine bulunmamaktadır.

Tutuklular için mazeret izni ise cenazeye katılım ve ağır hastalık olmak üzere iki nedenle verilmektedir. Cenazeye katılım nedeniyle mazeret izni alınabilmesi için cenazesi kaldırılacak olan kişi, tutuklunun ikinci derece dâhil kan veya kayın hısımlarından biri ya da eşi olmalıdır. Ağır hastalık nedeniyle mazeret izni alınabilmesi için yaşamsal tehlike oluşturacak önemli ve ağır hastalık hâli, tutuklunun annesi, babası, eşi, kardeşi, çocuğu veya kayınvalidesi ya da kayınpederinden birinde olmalıdır. Ayrıca bu hastalık hali, sağlık kurulu raporu ile belgelendirilmelidir. Bunun dışında her iki nedenle alınacak mazeret izninin koşulları aynıdır. Buna göre, izin verilmesi için tutuklunun cezaevinden çıkmasının soruşturmanın veya kovuşturmanın selameti ve güvenlik bakımından sakınca oluşturmaması ile izin verilmesi yönünde ceza infaz kurumu en üst amirinin önerisi ve Cumhuriyet Başsavcılığının¹⁰² onayı gerekmektedir. Soruşturmanın veya kovuşturmanın selameti bakımından sakınca oluşturmama koşulunu, 5271 sayılı CMK'nın 100. maddesinde yer alan tutuklama nedenleri ile birlikte ele almak gerekmektedir. Buna göre, izin verilmesi şüpheli veya sanığın kaçmasına, delilleri yok etmesine, gizlemesine veya değiştirmesine ya da tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunmasına imkân tanıyacaksa bir sakıncanın varlığından bahsedilebilir. Ancak her halükârda tutukluya izin süresince dış güvenlik görevlisi refakat edeceği için bu sakıncaların önemli ölçüde bertaraf edilebileceği unutulmamalıdır¹⁰³. Hısımlardan her biri için asgari bir arayla toplam iki defaya¹⁰⁴ mahsus olmak üzere hasta ziyareti mazeret izni alınabilmektedir. Cenazeye katılım için verilecek iznin süresi yol dışında iki güne kadar; ağır hastalık nedeniyle verilecek iznin süresi ise yol dışında bir güne kadardır. Ayrıca mazeret izninin kullanılması yurt dışına çıkmayı gerektiriyorsa hükümlü gibi tutuklaya da izin verilmeyecektir.

Mahpusun izin süresi içinde gece konaklaması gerekirse; kendi evi veya ikinci derece dahil kan veya kayın hısımlarından birinin ya da eşinin evinde, güvenli görülen başka bir yerde ya da gidilen yerde bulunan kapalı ceza infaz kurumunda kalmasına, güvenlik hususu değerlendirilmek ve gerekli

¹⁰² 20.11.2017 tarihli ve 696 sayılı KHK'nin 102. maddesiyle bu fıkrada yer alan “*soruşturma evresinde soruşturmayı yapan Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde kovuşturmayı yürüten hâkim veya mahkeme tarafından,*” ibareleri “*ceza infaz kurumu en üst amirinin önerisi ve Cumhuriyet başsavcılığının onayı ile*” şeklinde değiştirilmiş, daha sonra bu hüküm 01.02.2018 tarihli ve 7079 sayılı Kanun'un 96. maddesiyle aynen kabul edilerek kanunlaşmıştır.

¹⁰³ Benzer yönde bkz. Yerdelen/ Nas, s. 109, 110.

¹⁰⁴ 14.04.2020 tarihli ve 7242 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik öncesi bu izin, anılan kişilerin her biri için yalnızca bir defaya mahsus olmak üzere verilebiliyordu.

güvenlik tedbirleri alınmak suretiyle, gidilen yerin valisi tarafından karar verilmektedir (İnfaz Kanunu m. 94/son ve 116/4).

Özel İzin

Özel izin, hükümlülerin aileleriyle bağlarını sürdürmelerini veya güçlendirmelerini ve dış dünyaya uyumlarını sağlamak amacıyla üç ayda bir yol hariç yedi güne¹⁰⁵ kadar ceza infaz kurumlarından ayrılmasına imkân veren bir düzenlemedir (İnfaz Kanunu m. 95). Özel izinden açık ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler, açık ceza infaz kurumlarına ayrılmaya hak kazanmakla birlikte nakledileceği kurumun kapasitesi veya hükümlünün yaşı ve sağlığı gibi nedenlerle açık kurumlara gidemeyen hükümlüler ve çocuk eğitimevlerinde bulunan çocuk hükümlüler yararlanabilir¹⁰⁶. Bu izin verilmesi kurum en üst amirinin önerisi ve Cumhuriyet Başsavcılığının onayına bağlıdır. Özel izin kullanmasında iç ve dış güvenlik görevlilerinin gözetimi aranmamaktadır (İnfaz Tüzüğü m. 140).

Yeni Koronavirüs Hastalığına (COVID-19) karşı tedbirler kapsamında, bu izinlerin, 14.04.2020 tarihli ve 7242 sayılı Kanun'un 39. maddesiyle, hastalık veya doğal afet gibi zorunlu hâllerde birleştirilerek kullanılabilmeye imkânı getirilmiştir¹⁰⁷.

¹⁰⁵ 14.04.2020 tarihli ve 7242 sayılı Kanun'un 39. maddesiyle yapılan değişiklik öncesi bu süre üç gündü.

¹⁰⁶ Tazyik hapis cezaları doğrudan açık ceza infaz kurumlarında infaz edilmekte ise de bu cezalar yönünden İnfaz Kanunu hükümleri uygulanamayacağından hükümlünün özel izin hakkı bulunmamaktadır. Bkz. 19. CD, E. 2015/17757, K. 2015/7457 ve T. 19.11.2015 (www.kazanci.com, E.T.: 30.09.2020).

¹⁰⁷ Öte yandan 7242 sayılı Kanun'un 53. maddesiyle yine COVID-19 karşı tedbirler kapsamında; ceza infaz kurumlarında bulunanlar ile kapalı ceza infaz kurumunda bulunup da açık ceza infaz kurumlarına ayrılmaya hak kazanan hükümlülerin, 105/A maddesi kapsamında denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezasının infazına karar verilen hükümlülerin ve 106. madde veya diğer kanunlar uyarınca denetimli serbestlik tedbirinden yararlanan hükümlülerin, 31.05.2020 tarihine kadar izinli sayılacağına ilişkin İnfaz Kanunu'na geçici madde eklenmiştir. Bu düzenleme uyarınca toplam 64.661 hükümlü Kovid-19 iznine gönderilmiştir. Bkz. <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/ceza-infaz-kurumlarında-kovid-19-pandemi-surecine-dair-kamuoyu-aciklamasi17062020045113>, son ET: 03.11.2020. Maddede ayrıca, salgının devam etmesi hâlinde bu sürenin, Sağlık Bakanlığının önerisi üzerine Adalet Bakanlığı tarafından her defasında iki ay geçmemek üzere üç kez uzatılabileceği belirtilmiştir. Bu kapsamda izin sürelerinin; ilk önce 31 Mayıs 2020 tarihinden itibaren iki ay süre ile daha sonra 31 Temmuz 2020 itibaren iki ay süre ile ve en son 30 Eylül 2020 tarihinden itibaren iki ay süreyle uzatılmasına karar verilmiştir. Bkz. <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/7242-sayili-kanun-kapsamında-bazi-hukumluler-icin-uygulanen-covid-19-izni-ile-ilgili-duyuru25092020044407>, son ET: 03.11.2020.

Görüşme Hakkının Sınırlandırılması

Mahpusun ailesi ve yakınlarıyla görüşme hakkının, İnfaz Kanunu'nda yer alan ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma ve ziyaretçi kabulünü kısıtlamaya ilişkin düzenlemeler uyarınca sınırlandırılması mümkündür. Bununla birlikte mahpusun, ailesi ve yakınlarının ikamet ettiği yerden uzak bir ceza infaz kurumuna yerleştirilmesi veya daha sonra uzak bir yere nakledilmesi de ziyaretlerin gerçekleşmesini zorlaştırmakta, bir bakıma sınırlamaktadır. Hükümlünün ikinci defa cezalandırılmasına neden olan bu ikinci bu hali, fiili sınırlama olarak nitelendirdik.

Bir Disiplin Cezası Olarak Ziyaret Hakkının Sınırlandırılması

ACK, derdest bir ceza soruşturması, emniyet, güvenlik ve düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi ve suç mağdurunun korunması için gerekli olması halinde ziyaretlere kısıtlama konulabileceğini kabul etmektedir. Ancak bu kısıtlamaların, her halükârda kabul edilebilir asgari bir iletişime izin verecek düzeyde olması gerektiği belirtilmektedir (ACK m. 24.2). Bu bakımdan Türk infaz hukukundaki bir disiplin cezası olarak ziyaret hakkına sınırlama getiren halleri incelemeye başlamadan önce ifade edilmelidir ki sınırlamalar, istisnai, gerekçeli ve geçici olmalıdır¹⁰⁸.

Ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma, mahpusun İnfaz Kanunu'nda gösterilen kimi eylemleri işlemesi nedeniyle bir aydan üç aya kadar ziyaretçi görüşüne çıkarılmamasıdır (İnfaz Kanunu m. 43 ve m. 116/1). Yalnızca yetişkin mahpuslara uygulanabilen bu disiplin cezasını gerektiren eylemler şunlardır¹⁰⁹: Sayım yapılmasına karşı çıkmak; aramaya karşı çıkmak; seveke, nakle veya bunlarla ilgili olarak alınacak tedbirlere karşı çıkmak¹¹⁰; kurumda korku, kaygı veya panik yaratabilecek biçimde söz

¹⁰⁸ AİHM'in o zaman yürürlükte olan Tüzük hükümlerinin kanunilik şartını sağlamadığı için ihlal kararı verdiği *Gülmez / Türkiye* kararında, çoğunluk görüşüne katılmakla birlikte farklı bir gerekçe de ortaya koyan Yargıç Mularoni'nin şu ifadeleri dikkate değerdir: “Aileyle olan iletişimin bir yıl boyunca tamamen yasaklanması 8. maddenin özüne dokunan açıkça orantısız bir disiplin cezasıdır.”. AİHM, *Gülmez / Türkiye Kararı*, B. No: 16330/02, KT: 20.05.2008, (<http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-86368>, E.T.: 30.09.2020).

¹⁰⁹ Disiplin cezasını gerektiren eylemlerin esasen ceza infaz kurumunda işlenmesi gerekmele birlikte İnfaz Kanunu'nun 37. maddesine, 2020 yılında 7242 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle hükümlünün duruşma, sağlık, eğitim ve çalışma gibi nedenlerle geçici olarak kurum dışında bulunduğu yerlerin de disiplin cezalarının uygulama koşulu bakımından ceza infaz kurumuna kabul edileceği hükmü eklenmiş ve böylelikle disiplin cezası gerektiren eylemlerin anılan yerlerde işlenmesi halinde de disiplin cezası uygulanabileceği belirtilmiştir.

¹¹⁰ Bulunduğu açık ceza infaz kurumundan başka bir açık ceza infaz kuruma nakline karar verilen mahpusa yanında kurum görevlisi olmaksızın 12 saatlik nakil izin belgesi verilmiş ancak mahpus bu süreye uymayarak geç teslim olmuştur. Yargıtay söz konusu eylemin, *YUHFD Vol. XVIII No.1 (2021)*

söylemek veya davranışta bulunmak¹¹¹; hükümlülerin haberleşmelerini, ziyaretçileriyle görüşmelerini, iyileştirme ve eğitim programları çerçevesinde eğitim ve spor, meslek kazandırma ve işyurdu çalışmaları ile diğer sosyal ve kültürel faaliyetlere katılmalarını, kurum hekimince muayene ve tedavi edilmelerini, avukat tayin etmelerini, mahkemelere veya Cumhuriyet Başsavcılıklarına gitmelerini, kurum görevlileri ile görüşmelerini, salıverilenlerin kurum dışına çıkmalarını her ne suretle olursa olsun engellemek, hükümlü ve tutukluları bu fiillere teşvik etmek, bu yolda talimat vermek, mevzuatın hükümlü ve tutuklulara tanıdığı sair her türlü görüşme ve temas olanaklarını engellemek; kumar ve benzeri oyunlar oynamak veya oynatmak. Söz konusu hallere ayrıca, Kasım 2017’de 696 sayılı Kanun Hükümde Kararname ile getirilen ve daha sonra 7079 sayılı Kanun’un 95. maddesiyle aynen kabul edilen ceza infaz kurumu idaresince verilen kıyafetleri giymeme veya verilen kıyafetlere kasten zarar verme eylemi de eklenmiştir¹¹². Resmî ve yetkili merciler ile avukatlar ve yasal temsilcilerle görüşmelerde bu madde hükmü uygulanmamaktadır.

Öte yandan hücreye koyma veya odaya kapatma disiplin cezaları, kendi içlerinde ziyaretçi kabulünden yasaklama halini de içermektedir. Bu sebeple çalışmamızda yer vermemiz gereken bu cezalardan hücreye koyma, yalnızca yetişkin mahpuslar için uygulanabilirken odaya kapatma ise sadece çocuk mahpuslara uygulanabilmektedir. Bu noktada hemen belirtelim ki hücre cezasının bir ceza olarak ancak istisnai durumlarda ve olabildiğince kısa sürecek bir zaman için uygulanması gerekmektedir (ACK m. 60.5).

İnfaz Kanunu’nun 44. maddesinde düzenlenen hücreye koyma cezası, mahpusun eylemlerinin nitelik ve ağırlığına göre bir günden yirmi güne

---

nakil süresine riayet etmemekten ibaret olduğu ve “sevke, nakle veya bunlarla ilgili olarak alınacak tedbirlere karşı çıkmak” eylemine uymadığı gerekçesiyle mahpusa ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası verilmesinin hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir. Bkz. 1. CD, E. 2016/1860, K. 2016/2104 ve T. 25.04.2016 (www.kazanci.com, son E.T.: 02.11.2020). Bu noktada ifade edelim ki İnfaz Kanunu’nun 97. maddesi uyarınca izinden dönmek veya iki günden fazla bir süre geçtikten sonra dönmek TCK m. 292’de düzenlenen firar suçunu meydana getirmektedir. Firar, hücreye koyma disiplin cezasını gerektiren eylemler içinde sayılmıştır.

¹¹¹ Mahpusun, ceza infaz kurumu çatısına çıkarak bağırması, tel örgüleri sallaması ve güvenlik görevlilerinin dur ihtarına uymaması şeklindeki eylemi korku ve panik yaratabilecek bir eylem olarak nitelendirilmiştir. Bkz. 1. CD, E. 2010/2631, K. 2010/4060 ve T. 01.06.2010 (www.kazanci.com, son E.T.: 02.11.2020).

¹¹² Tek tip kıyafet uygulamasına imkân veren bu düzenlemenin AİHS’e uygun olup olmadığı hakkında bkz. Ufuk Yeşil, **Hukuk ve İnsan Hakları Bağlamında OHAL Uygulamaları**, Alternatif Yay., 2019, s. 364 vd.

YÜHFD Cilt: XVIII Sayı:1 (2021)

kadar, açık havaya çıkma hakkı saklı kalmak üzere, geceli ve gündüzlü bir hücrede tek başına tutulması ve her türlü temastan yoksun bırakılmasıdır. Kanun koyucu 10 güne kadar hücreye koyma cezasını gerektiren eylemler¹¹³ ile 11 günden 20 güne kadar hücreye koyma cezasını gerektiren eylemleri¹¹⁴ ayrı ayrı belirlemiştir¹¹⁵. Hücre, yaşamsal gereksinimleri karşılayacak biçimde düzenlenmektedir. Bu ceza, mahpusun ailesi ve yakınlarıyla görüşmesine engel olurken, resmî ve yetkili merciler ve avukat ile görüşmesine engel olmamaktadır (İnfaz Kanunu m. 44/5). Hücreye koyma cezasının başlaması, infaz hakiminin onayını ve mahpusun hekim tarafından muayene edilmesini gerektirmektedir. Yapılan muayenede ilgilinin bu

¹¹³ “a) Kurum tesislerine, araç ve gereçlerine zarar vermek. b) Tünel kazmaya teşebbüs etmek. c) Firara teşebbüs etmek. d) Hükümlü ve tutukluları idareye karşı kıskırtmak veya isyana kalkışmak. e) Hükümlü ve tutukluları daha az cezayı gerektiren şekilde kasten yaralamak. f) Hükümlü ve tutuklular üzerinde baskı kurarak çıkar sağlamak, özel işleriyle başka işlerde kullanmak, bunlara kalkışmak veya bu amaçları gerçekleştirmek için oluşturulan gruplara katılmak veya bunlarla dayanışma içinde olmak. g) Üçüncü fıkranın (g) bendinde belirtilenler dışında kalıp da Kanuna uygun olarak yasaklanmış bulunan her türlü eşya, araç, gereç veya malzemeyi ceza infaz kurumlarına sokmak, bulundurmak, kullanmak. h) Sayım ve aramalar ile 43 üncü maddenin (e) bendinde belirtilen faaliyetlere şiddet kullanarak engel olmak veya buna kalkışmak. ı) Kurum görevlileri ile dış güvenlik görevlilerine rüşvet teklif etmek veya vermeye kalkışmak. j) Kurum görevlilerine hakaret veya tehditte bulunmak. k) Kuruma, kurum görevlilerine veya hükümlü ve tutuklulara ait şeyleri çalmak veya bunlara kasten zarar vermek. l) İzin süresini özürsüz olarak en fazla iki gün geçirmek. m) Hükümlü ve tutukluların beslenmelerini engellemek, açlık grevine ve ölüm orucuna teşvik veya ikna etmek, bu yolda talimat vermek.”

¹¹⁴ “a) İsyân çıkartmak. b) Kuruma ağır zarar vermek. c) Kasten yangın çıkarmak. d) Adam öldürmek veya öldürmeye kalkışmak. e) Hükümlü ve tutukluları kasten veya neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralamak ile görevlileri her türlü kasten yaralamak. f) Cinsel saldırıda veya çocuklara karşı cinsel istismarda bulunmak, bu suçlara kalkışmak veya cinsel tacizde bulunmak. g) Her türlü ateşli silâh, mermi, patlayıcı madde, kesici, delici, yaralayıcı, bereleyici alet, yakıcı, aşındırıcı, boğucu, bayıltıcı, kör edici gaz ve ecza, her türlü zehir ve uyuşturucu ilâç ve madde, cep telefonu, telsiz ve sair elektronik haberleşme aracını kuruma sokmak, bulundurmak, kullanmak. h) Görevlileri veya hükümlü ve tutukluları rehin almak. ı) Firar etmek veya tünel kazmak. j) Hükümlü ve tutuklular üzerinde baskı kurarak çıkar sağlamak, özel işleriyle başka işlerde kullanmak, bunlara kalkışmak veya bu amaçları gerçekleştirmek için nüfuz kullanarak grup oluşturmak. k) Suç örgütlerine ait her türlü yayın, bez afiş, pankart, resim, sembol, işaret ve benzeri eşyayı kurumların herhangi bir yerine asmak veya teşhir etmek. l) Suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapmak veya yaptırmak. m) Kurum görevlileri ile dış güvenlik görevlilerine rüşvet vermek.” Hücreye koyma cezası disiplin cezası gerektiren bu hallere, n) fıkrası olarak 2020 yılında 7242 sayılı Kanun’un 25. maddesiyle “Kuruma alkol sokmak, kuruma alkol bulundurmak veya kullanmak” da eklenmiştir.

¹¹⁵ Hücreye koyma cezasını gerektiren eylemlere ilişkin Yargıtay örnekleri için bkz. Özkavalcı, s. 90-92.

cezaya katlanamayacağı anlaşılırsa cezanın infazı sonraya bırakılmakta veya hekiminin belirleyeceği aralıklarla infaz edilmektedir. Koşullu salıverilme tarihine kadar hükümlünün iyileşemeyeceğinin tam teşekküllü Devlet veya üniversite hastanesi sağlık kurulu raporu ile saptanması hâlinde hücreye koyma cezası infaz edilmemekte; bunun yerine on güne kadar hücreye koyma cezası gerektiren hallerde iki ay ve on bir günden yirmi güne kadar hücreye koyma cezası gerektiren hallerde dört ay süreyle ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası uygulanmaktadır (İnfaz Kanunu m. 48/1-c). 14.04.2020 tarihli ve 7242 sayılı Kanun'un 28. maddesiyle anılan şeklini alan bu düzenleme, değişiklik öncesi, hücreye koyma cezasının iki katı süreyle ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası olarak uygulanması şeklindeydi. Dolayısıyla bu tür bir durumda, mahkûm azami olarak 40 gün süreyle ziyaretçi kabulünden yoksun kalıyordu. Mevcut düzenleme ile bu süre dört ay çıkmıştır ki bu durumun aleyhe bir düzenleme olduğunda şüphe bulunmamaktadır. Bu kadar uzun bir süre ile mahpusu ailesi ve yakınlarıyla görüşmekten uzaklaştırmanın cezanın infazının amacıyla bağdaşır bir yanı bulunmamaktadır. Kanımızca değişiklik isabetli olmamıştır.

Bu bölümün başında hücre cezasının istisnai hallerde uygulanması gerektiğini ACK'den hareketle belirtmiştik. Ancak kanaatimizce toplam 27 bentte düzenlenen çok sayıda eylem nedeniyle verilen bu cezanın, istisnai durumlarda uygulandığı söylemek son derece güçtür. Bununla birlikte AYM, hücreye koyma cezasını düzenleyen maddenin iptali için yapılan başvuruyu incelediği bir kararında, maddenin Anayasa'nın 2. ve 17. maddelerine aykırı olmadığına karar vermiştir¹¹⁶. Mahkeme, hücreye koyma cezasının sadece belli eylemlere uygulanmasını ve cezanın süresinde kademeli bir yaklaşımın belirlenmiş olmasını göz önünde tutarak eylem ile yaptırım arasında adil bir dengenin kurulduğunu belirtmiştir. Gerekçede ayrıca, cezanın infazının hâkimin onayına bağlı olmasına, hücrenin yaşamsal gereksinimleri karşılayacak biçimde düzenlenmesine ilişkin hüküm bulunmasına, cezanın resmî ve yetkili merciler ve avukat ile görüşmeye engel olmamasına ve cezanın infazı ile ilgili olarak mahpusun sağlık durumunun gözetildiğine dikkat çekilmiştir. Ancak AYM'nin hücreye koyma cezasını gerektiren eylemlerin çokluğunu değerlendirmeye almaması isabetli olmamıştır. Anayasanın 152. maddesinin 4. fıkrası¹¹⁷

¹¹⁶ AYM, E: 2013/137, K: 2014/94 ve KT: 22.05.2014.

¹¹⁷ "Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği red kararının Resmî Gazetede yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz."

YÜHFD Cilt: XVIII Sayı:1 (2021)

uyarınca 2024 yılına kadar tekrar Anayasaya aykırılığı ileri sürülemeyecek olan bu maddede, bir düzenlemeye gidilerek eylemlerin sınırlandırılması yerinde olacaktır.

Odaya kapatma cezası ise çocuk kapalı ceza infaz kurumlarında ve kapalı ceza infaz kurumlarının çocuklara ayrılan bölümlerinde bulunan çocuk mahpusların, İnfaz Kanunu m. 46/8’de gösterilen eylemleri¹¹⁸ işlemleri nedeniyle beş güne kadar açık havaya çıkma hakkı saklı kalmak üzere, gece ve gündüz tek başına bir odada tutulmasıdır. Bu ceza, çocuğun kurum görevlilerine istediği zaman ulaşmasına engel olunmayacak şekilde uygulanmaktadır. Çocuk, cezanın infazı öncesinde, sırasında ve sonrasında doktor kontrolünden geçirilmektedir. Ayrıca 7242 sayılı Kanun’un 28. maddesiyle, hücreye koyma cezasının infazı gibi, odaya kapatma cezasının infazının da infaz hakiminin onayı ile başlayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu ceza, çocuğun ailesi dışındaki kişiler tarafından ziyaret edilmesine engel teşkil ederken çocuğun; annesi, babası, kardeşleri, avukatı, resmi ve yetkili merciler ve yasal temsilcisiyle görüşmesini engellemektedir (İnfaz Kanunu m. 46/9 ve Ziyaret Hakkında Yönetmelik m. 5/2). Bu başlık altında bahsedilen disiplin cezaları mahpusların iyi halini de etkilemektedir¹¹⁹.

Çocuklar bakımından öngörülen diğer bir disiplin cezası ise “İznin ertelenmesi veya ziyaretlerin kapalı şekilde yaptırılması”dır. İnfaz Kanunu m. 50/7’de sayılan eylemlerin¹²⁰ niteliğine ve ağırlık derecesine göre

¹¹⁸ “a) Kurum içinde veya dışında yaralayıcı, öldürücü her türlü âlet, silâh ve patlayıcı madde kullanmak suretiyle herhangi bir kimseyi yaralamaya teşebbüs etmek, yaralamak. b) Bir kimseyi rızası hilafına alıkoymak. c) Şiddet ve tehdit ile kurum görevlilerinin görevini engellemek. d) Firara teşebbüs etmek veya firar etmek. e) Kasten kurumun bina, eklenti ve donanımları ile taşınır ve taşınmaz mallarını yakmak veya yakmaya teşebbüs etmek, ağır hasar vermek. f) Hükümlü ve tutukluları idareye karşı kıskırtmak, isyan çıkartmak veya isyana teşebbüs etmek. g) Adam öldürmek veya öldürmeye teşebbüs etmek. h) Cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı ve cinsel tacizde bulunmak veya bunlara teşebbüs ve bu tür davranışlara kıskırtmak. ı) Görevlilere, diğer çocuklara işkence yapmak veya yaptırarak.”

¹¹⁹ Ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası üç ay, hücreye koyma ile hücreye cezasına karşılık ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezalarında ise İnfaz Kanunu m. 44/2’ye giren hallerde altı ay; m. 44/3’e giren hallerde bir yıl süreyle iyi halin kazanılmasını engellemektedir. Odaya kapatma cezasında ise bu süre 90 gündür. Çocuğun bulunduğu kurumun disiplin kurulu, kurum kurallarına uyma, iyileştirme programında ilerleme veya verilen ceza ile amaçlanan sonucun gerçekleşmesi durumunda, çocuk hakkında verilen disiplin cezasını süre koşulu aranmaksızın her zaman kaldırabilmektedir.

¹²⁰ “a) Diğer çocuklar üzerinde nüfuz kurmak ve husumet hislerini tahrike çalışmak, imtiyaz ve menfaat hırsları yaratmak. b) Her türlü bağımlılık yapıcı maddeyi kuruma getirmek, kullanmak, bulundurmak, satmak, kullanmış olarak kuruma gelmek. c) Başkalarına ait para

çocuğun izninin altmış güne kadar ertelenmesi veya kapalı ceza infaz kurumlarında açık ziyaretlerin altmış güne kadar kapalı şekilde yaptırılması mümkündür.

Disiplin soruşturmalarının usulü İnfaz Kanunu'nun 47. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma, hücreye koyma ve odaya kapatma cezalarını gerektiren eylemler, kurumun en üst amirince atanan bir görevli tarafından, eylemin öğrenilmesinden itibaren derhâl ve en geç beş gün¹²¹ içinde soruşturulmaya başlanmaktadır. Soruşturma en geç on beş gün¹²² içerisinde tamamlanarak düzenlenen rapor ve ekleri disiplin kuruluna sunulmaktadır¹²³. Disiplin soruşturması yapılanlardan üç gün içinde savunmalarını vermeleri istenmektedir. Disiplin cezaları hükümlünün barındırıldığı ceza infaz kurumu disiplin kurulunca evrak üzerinden görüşülerek en geç üç gün içinde karara bağlanmaktadır¹²⁴. Disiplin kurulu ya yasada yazılı disiplin cezası uygulanmasına ya da disiplin

ve eşyayı almak için zor kullanmak, haraç almak. d) Taarruz ve firara yarayacak ve gerektiğinde bu işler için kullanılacak madde ve aletleri yapmak, saklamak, bulundurmamak. e) İdareye ait olup kendisine verilmemiş bulunan yatak, battaniye, karyola ve dolap gibi eşyayı zapt etmek veya satmak ya da maddi menfaat karşılığı diğer çocuklara kullandırmak. f) Kurum görevlilerine hakaret etmek, karşı gelmek. g) Başkalarının güvenliğini veya sağlığını tehlikeye sokan davranışlarda bulunmak. h) Mazeretsiz olarak izinden dönmeye gereken zamandan geç dönmek ve uyması gereken koşullara uymamak. ı) Kuruma yasak eşya sokmak, başkasına vermek veya satmak. j) Okul, işyeri gibi gitmesi gereken bir yere gitmemek, katılması gereken faaliyetlere katılmamak. k) Hakaret veya iftira etmek, alçaltıcı söz söylemek veya davranışta bulunmak, başkalarını bu tür davranışlara kıskırtmak. l) Suç örgütlerinin propaganda ve eğitim faaliyetlerini yapmak veya yaptırmak. m) Kurum dışına izinsiz çıkmak. n) Kurumca verilen kimlik kartında veya kendisine verilen her tür belgede tahrifat yapmak, sahte belge düzenlemek, kullanmak. o) İyileştirme ve eğitim faaliyetlerinin yapılmasına engel olmak, katılanları faaliyetleri terk etmeye zorlamak veya kıskırtmak. p) Kasten başkasını yaralamak. r) Kurumda güvenlik amacıyla oluşturulan teknik, mekanik veya elektronik cihaz ya da sistemleri kasten etkisiz veya çalışamaz hâle getirmek yahut amacı dışında kullanmak.”

¹²¹ Soruşturmaya en geç iki gün içinde başlanacağı ibaresi 14.04.2020 tarihli ve 7242 sayılı Kanun'un 27. maddesiyle beş gün olarak değiştirilmiştir.

¹²² Soruşturmaya en geç yedi gün içinde tamamlanacağı ibaresi 14.04.2020 tarihli ve 7242 sayılı Kanun'un 27. maddesiyle on beş gün olarak değiştirilmiştir.

¹²³ Yargıtay, disiplin soruşturmasındaki iki ve yedi günlük sürelerin son gününün tatile denk gelmiş olmasının, ceza infaz kurumlarında mesai sınırlaması olmaksızın sürekli hizmet sunumunun devam ettiğinden bahisle soruşturma süresini uzatmayacağını belirtmektedir. Bkz. 9. CD, E.2010/12813, K. 2010/13153 ve T. 22.12.2010 (www.kazanci.com, son E.T.: 02.11.2020).

¹²⁴ Hükümlünün ceza infaz kurumu dışındaki eylemleri nedeniyle yapılacak disiplin soruşturması, hükümlünün eylem öncesi en son barındırıldığı ceza infaz kurumu disiplin kurulu tarafından yapılmaktadır.

YÜHFD Cilt: XVIII Sayı:1 (2021)

cezası verilmesine yer olmadığına karar vermektedir. Kanun'da, disiplin kurulu kararları gerekçeli olarak yazılacağı ve kararın şikâyet mercii ve süresi açıkça gösterilerek hakkında soruşturma yapılan derhal tebliğ edileceği belirtilmiştir. Şikâyet mercii İnfaz hakimliğidir (İnfaz Kanunu m. 52).

Son olarak İnfaz Kanunu'nda tutuklulara özgü başkaca ziyaretlerin sınırlandırılması halleri bulunmaktadır. İnfaz Kanunu m. 114/2'ye göre, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkeme, soruşturmanın veya davanın selameti bakımından tutuklunun ziyaretçi kabulünü yasaklayabilmekte veya bu hususta kısıtlamalar koyabilmektedir. Bir sonraki maddede ise tehlikeli hâlde bulunan, delil karartma tehlikesi olan, soruşturmanın amacını veya tutukevinin güvenliğini tehlikeye düşüren veya suçun tekrarına olanak verecek davranışlarda bulunan tutuklulara soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkemesince ziyaretçi kabulünün ve telefon görüşmelerinin kısıtlanması tedbirleri uygulanabileceği belirtilmektedir. Görüldüğü üzere arka arkaya düzenlenen bu iki madde iç içe geçmektedir ki burada kanun yapma tekniğinde bir zafiyet olduğu anlaşılmaktadır.

Ziyaret Hakkının Fiilen Sınırlandırılması

Mandela Kuralları'nın 59. maddesi ve ACK'nin 17.1. maddesine göre mahpusların, mümkün olduğu ölçüde evlerine veya sosyal rehabilitasyon yerlerine yakın cezaevlerine yerleştirilmesi gerekmektedir. Zira ziyaret hakkının gereği gibi kullanımı, mahpusun ailesinin ikamet ettiği yere yakın bir kurumda tutulmasını gerektirmektedir¹²⁵. Şüphesiz, bu gereklilik hem hükümlünün ilk yerleştirilmesinde hem de muhtemel nakilleri sırasında mevcuttur. Zira ziyaretçinin, ailesi ve yakınından biri olan mahpusu ziyaret etmesinin önündeki gitmesi gereken mesafe, belli bir finansal yüke katlanma, gerekli zaman ve enerji harcama gibi doğal engellerin¹²⁶ artırılmaması önemlidir.

Türk hukukunda ailesi ve yakınlarıyla görüşme hakkının fiilen sınırlandırılması bakımından tutuklu ve hükümlünün durumu aynı değildir.

¹²⁵ Andrew Coyle, **Cezaevi Yönetimini İnsan Haklarını Göz Önüne Alan Bir Yaklaşım**, Uluslararası Cezaevi Araştırmaları Merkezi, Londra, 2002, s. 98 (<https://prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/turkish3.pdf>, E.T.: 05.05.2020), s. 95.

¹²⁶ Melike Orçin, **Avrupa İnsan Hakları Hukuku'nda Tutuklu ve Hükümlülerin Dış Dünya ile İletişim Kurma Hakkı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020, s. 104.

Tutuklular kural olarak yargıladıkları yere en yakın ceza infaz kurumunda tutulurlar¹²⁷. Yargılama yerinin belirlenmesinde suçun işlendiği yer, şüphelinin yakalandığı yer ve yerleşim yeri öne çıkmaktadır (5271 sayılı CMK m. 12 ve 13). Bu sebeple tutuklunun söz konusu hakkının fiilen sınırlandırılması, yer bakımından yetki kuralları nedeniyle ortaya çıkabileceği gibi sonradan başka bir kuruma nakledilmesi veya nakil isteminin reddedilmesi nedenleriyle de meydana gelebilmektedir. Hükümlüler ise esasen ikametgahlarının bulunduğu yerdeki ceza infaz kurumu yerleştirilmektedir. Şöyle ki İnfaz Kanunu'nun 19. maddesi uyarınca hükümde gösterilen adrese¹²⁸ Cumhuriyet Başsavcılığınca kasten işlenen suçlarda üç yıl, taksirle işlenen suçlarda ise beş yıldan fazla hapis cezasının infazı için doğrudan yakalama emri çıkarılmakta; geri kalan hapis cezaları ve adli para cezasından çevrilen hapis cezalarının infazında hükümlüye önce çağrı kâğıdı gönderilmektedir. Çağrı kâğıdı alan hükümlü, kendisine belirtilen Cumhuriyet Başsavcılığına teslim olması akabinde o yerdeki ceza infaz kurumuna yerleştirilmektedir. Ancak hükümlü, tutuklu veya başka bir suçtan dolayı hükümlü olduğu için zaten bir ceza infaz kurumunda ise, mahkûmiyet ilamı o yer Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından infaz edilecektir. Sonuç itibarıyla hükümlünün söz konusu hakkının fiilen sınırlandırılması, çoğunlukla nakil yoluyla yerleşim yerinden uzak ceza infaz kurumlarına yerleştirilmesi nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Bu açıklamalar ışığında mahpusun nakli meselesi üzerinde durma zarureti doğmuştur.

Mahpusun Nakli

Mahpusun bir infaz kurumundan çıkartılarak bir diğerine yerleştirilmesi anlamına gelen nakil; mahpusun isteği üzerine, hastalık nedeniyle, eğitim ve öğretim nedeniyle, suç ve yargılama yeri nedeniyle, disiplin nedeniyle, zorunlu nedenlerle ve yabancı mahpusları için Hükümlülerin Nakline Dair Sözleşme veya Suçluların İadesine Dair Sözleşme gereğince söz konusu olabilmektedir¹²⁹. Ancak istek üzerine nakil, yalnız hükümlüler için söz

¹²⁷ Tutuklu sanığın, yargılandığı mahkemenin yargı çevresi dışında bir ceza infaz kurumunda tutulmasının AIHS kapsamında mahkeme önünde hazır bulunma ilkesi, iddia ve savunmanın eşitliği ilkesi ve bunların sonucu olarak adil yargılanma ilkesinin ihlalinin oluşturabileceği hakkında bkz. Erdoğan, s. 1652.

¹²⁸ İnfaz Kanunu'nun 20. maddesinin 3. fıkrasında, çağrı kâğıdının hükümde gösterilen adrese tebliğ edileceği belirtilmektedir. Bu bakımdan ilama, sanığın bilinen son adresi yazılmalıdır. Bkz. Erdoğan, s. 212.

¹²⁹ Erdoğan, s. 1652. Ayrıca bkz. ve krşl. Süheyl Donay, **Türk Ceza İnfaz Hukuku**, Beta Yay., İstanbul, 2014, s. 162-165.

konusu olabilmekte İnfaz Kanunu'nun 116. maddesi uyarınca tutukluların kendi istemleri üzerine nakilleri gerçekleştirilmemektedir. 1721 sayılı Hapishane ve Tevkifhanelerin İnfaz Hakkında Kanun'un 5. maddesinde, nakle izin vermede Adalet Bakanlığının yetkili olduğu belirtilmiştir¹³⁰. Bakanlığın izin verip vermemesi idari bir işlem olduğundan yargısal denetimin genel görevli idari yargı mercilerince yapılması gerekmektedir¹³¹. Kural bu yönde olmakla birlikte Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliği¹³² (Açığa Ayrılma Yönetmeliği) ile Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün mahpusların nakline ilişkin hazırladığı 05.05.2015 tarih ve 167 no.lu Genelge'de¹³³ kimi halde Bakanlığın iznine gerek olmadığı belirtilmiştir. Çalışmanın konusu gereği mahpusun isteği üzerine nakil ve zorunlu nedenlerle nakil üzerinde kısaca durmak gerekmektedir.

Mahpusun İsteği Üzerine Nakil ve Zorunlu Nedenlerle Nakil

Mahpusun kendi isteği üzerine nakledilmesi İnfaz Kanunu 54. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre mahpusların en az üç kurum yeri belirten bir dilekçe vermeleri gerekmektedir. Dilekçenin kabul edilebilmesi için hükümlüden kaynaklı ve gitmek istenilen kurumla ilgili bazı koşullar bulunmaktadır. Hükümlüden kaynaklı koşullara göre ceza infaz

¹³⁰ 1721 sayılı Kanun m. 5: “Lüzumu takdirinde mahpusların bir hapishaneden diğerine nakilleri Adliye Vekaletinin müsaadesiyle caiz olabilir.”

¹³¹ “1721 sayılı Hapishane ve Tevkifhanelerinin idaresi Hakkında Kanunun 5. Ceza infaz Kurumları ile Tevkifevlerinin yönetimine ve Cezaların infazına Dair Tüzüğün 239/1. maddesi ve 31.1.2002 gün ve 7/26 sayılı Terör Hükümlerinin il Müşahadeleri Altışar Aylık Denemeleri, Sınıflandırma Nakil işlemlerine Dair genelgesinde de belirtildiği üzere hükümlünün bir ceza infaz kurumundan diğerine naklinin Adalet Bakanlığının izniyle olabileceği, idari bir işlemin yargısal denetiminin genel görevli idari yargı mercilerince yapılmasının gerektiği gözetilmeden 4675 sayılı infaz Hakimliği Kanununun görev konusunu düzenleyen 4. maddesinin 2. bendinde düzenlenen açık cezaevlerine ayrılma, izin, sevk, nakil işlem ve faaliyetlerine ilişkin şikayetleri inceleme ve karara bağlama yetkisinin anılan Kanunun gerekçesindeki işaret doğrultusunda kurum idaresince yapılan işlemler veya bunlarla ilgili faaliyetlerle sınırlı olduğu gözardı edilerek görevsizlik kararı verilmesi gerekirken şikayetin incelenip karara bağlanmış olmasına göre itirazın reddi yerine yazılı şekilde kabulüne karar verilmesinde isabet görülmediğinden...” Bkz. 9.CD, E. 2002/1511, K. 2002/1518 ve T. 19.06.2002 (www.kazanci.com, son E.T.: 02.11.2020).

¹³² Açığa Ayrılma Yönetmeliği m. 11/6: “Aynı ağır ceza merkezi yargı çevresinde bulunan açık kurumlar arasındaki nakillere ağır ceza merkezi Cumhuriyet başsavcılığınca karar verilir.”

¹³³ Bu Genelge ile bu Genelge'de değişik öngören 03.06.2016 tarih ve 167/1 sayılı Genelge ve 31.07.2017 tarih ve 167/2 sayılı Genelge için bkz.

<http://www.cte.adalet.gov.tr/Home/BilgiDetay/13>, E.T.: 31.01.2020.

kurumlarında bulunulması gereken sürenin üç aydan fazla olması¹³⁴, iyi hal göstermesi, disiplin cezası almamış veya kaldırılmış olması gerekmektedir. Gitmek istenilen kurumdan kaynaklı koşullar ise o kurumda yer, kapsama gücü ve sınıfının uygun bulunması ve tutukevi olmaması, mahkûmiyet süresine uygun hükümlülerin barındırıldığı bir kurum olması ve istekte bulunan hükümlünün daha önce disiplin nedeniyle ayrılmak zorunda kaldığı bir kurum olmamasıdır.

Genelge'nin 15. maddesinde, Adalet Bakanlığınca kapasitesi, yoğunluğu ve konumu itibarıyla nakil yapılamayacak ceza infaz kurumlarının dönemsel olarak Cumhuriyet Başsavcılıklarına bildirileceği ve böylece bu kurumlar için yapılan nakil taleplerinin doğrudan ilgili Cumhuriyet savcısı tarafından reddedileceği düzenlenmiştir¹³⁵.

Öte yandan diğer nakil nedenlerinden farklı olarak mahpusun isteği üzerine gerçekleşen nakilde, çocuk hükümlüler hariç, mahpusun nakil giderlerini ödemesi gerekmektedir (İnfaz Kanunu m. 54/1-b). İstek üzerine başka kuruma nakli uygun görülen hükümlünün, nakil emrinin kuruma ulaştığı andan itibaren üç ay içinde nakil gider masrafını ödemesi gerekmektedir. Aksi halde ek süre verilebileceği gibi nakil emri iptal de edilebilecektir (167 no.lu Genelge m. 15/5). Bu durum, ekonomik durumu olmayan mahpusların bu imkândan yararlanamamalarına neden olmaktadır. ACK m. 32.3'te¹³⁶ belirtildiği üzere bu giderler de kamu otoritelerine ait olmalıdır¹³⁷. Özellikle cezaevlerindeki doluluk gerekçe gösterilerek gerçekleştirilen nakiller sonrası hükümlünün, daha sonra eski ceza infaz kurumuna dönmek istemesi halinde gider masraflarını ödemek zorunda olması açık bir mağduriyete neden olacaktır¹³⁸. Nakli sağlanan hükümlü, nakledildiği kurumda, eğitim öğretim veya hastalık nedeniyle nakil hariç, bir yıl kalmak zorundadır. Çocuk hükümlüler bakımından ise bu süre altı ay

¹³⁴ 14.04.2020 tarihli ve 7242 sayılı Kanun'la yapılan değişik öncesi bu koşul, *hükümlünün koşullu salıverilmesine beş aydan az süre kalmamış olması* şeklindeydi.

¹³⁵ Ayrıca Genelge'nin 23. maddesinde belli şartlar altında nakillerin elektronik ortamda yapılabileceği düzenlenmiştir. Buna göre kurum personeli tarafından hükümlünün tercih ettiği yerler sorgulanacak ve nakle ilişkin engel bir halin bulunduğu anlaşılırsa bu durum evrak haline getirilerek ilgisine tebliğ edilecektir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Polat, s. 49-55.

¹³⁶ ACK m. 32.3: "*Mahpusların nakli kamu otoritelerinin yönetiminde ve masrafları kamu otoritelerine ait olmak üzere gerçekleştirilmelidir.*"

¹³⁷ Benzer yönde bkz. Donay, s. 163.

¹³⁸ Gerçekten bu konuda 03.03.2020 tarihinde TBMM'ye kanun teklifi sunulmuştur. İnfaz Kanunu'nun 54. maddesine eklenmesi teklif edilen fıkra şu şekildedir: "*Her halükârda nakil giderlerinin tamamı Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığının bütçesinden karşılanır.*" Bkz. <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-2677.pdf>, E.T.: 23.03.2020.

YÜHFD Cilt: XVIII Sayı:1 (2021)

olarak uygulanmaktadır (İnfaz Kanunu m. 54/2). Kapalı kurumlardan açık kurumlara ayrılan hükümlüler bakımından bu süre şartı aranmamaktadır (Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliği m. 11/5). Kendi isteğiyle nakil konusunda diğer hususlar 167 no.lu Genelge'nin 15. maddesinde düzenlenmiştir.

Mahpusun zorunlu nedenlerle nakli İnfaz Kanunu'nun 56. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, kurumların elverişsiz ve yetersiz kalması, kapsama gücünün aşılması¹³⁹, kullanılamaz hâle gelmesi, asayiş, güvenlik¹⁴⁰, doğal afet, yangın ve büyük onarım gibi zorunlu nedenlerle başka kurumlara nakledilmeleri gerekli görülen mahpuslar, yargı çevresi dışında Adalet Bakanlığınca belirlenen ve konumlarına uygun olan diğer kurumlara nakledilebilmektedir.

Mahpusun Nakledilme Usulü

Mahpusun naklinde öne çıkan iki husus, mahpusun sağlık durumu ve alınan güvenlik önlemleridir. İlk hususa ilişkin düzenlemeyi içeren İnfaz Kanunu'nun 53. maddesinin 2. fıkrasına göre, nakilden önce mahpus aranmakta ve kurum hekimine, yoksa diğer bir resmi hekime muayene ettirilmektedir. Muayene sonucu yola çıkarılamayacağı anlaşılanlar, kurumun en üst amirince derhal resmi bir sağlık kuruluşuna sevk edilmektedir. Yola çıkmaması gerektiğine ilişkin hakkında rapor düzenlenen mahpusun nakli, sağlık durumu yola çıkmaya uygun hale gelinceye kadar geri bırakılmaktadır. Söz konusu raporu, biri hastalığın uzmanı olmak üzere en az iki uzman hekimin imzalanması ve hastane başhekiminin onaylaması gerekmektedir. Ayrıca bu durum, Adalet Bakanlığına bildirilmektedir.

¹³⁹ Kapsam gücünün aşılması nedeniyle yapılacak nakillerde; açık ceza infaz kurumlarından firar edenler, bulunduğu yer nüfusuna kayıtlı olmayanlar, eşi, altsoy ve üstsoyu, kardeşleri buldukları yerde ikamet etmeyenlere öncelikli olarak yer verilecektir. 75 yaşın üzerinde olan, kuruma eşi, altsoy ve üstsoyu, kardeşleri bulunan, sağlık, güvenlik ve disiplin nedeniyle o kuruma nakil emri verilmiş olanlar ile halen tedavisi devam edenlerin kapsama gücü aşımı nedeniyle nakilleri talep edilmeyecektir. Çok zorunlu kalınmadıkça kendi istekleri ile gelmiş olanlar bu listelere dahil edilmeyecektir (167 no.lu Genelge m. 17/3). Kadın koşusunun kapsama gücünün aşılması nedeniyle nakilleri talep edilen kişilerin, yanlarında kalan çocukları olup olmadığı mutlaka belirtilecektir (167 no.lu Genelge m. 17/4).

¹⁴⁰ Kendi istekleri üzerine nakil talepleri uygun görülmeyen hükümlü ve tutuklular can güvenliği gerekçesiyle nakillerini sağlamaya çalıştıklarından, bu yöndeki iddialarla ilgili gerekli inceleme ve araştırma yapılarak naklin zorunlu olup olmadığı, zorunlu ise nedenini açıkça belirtir gerekçeli idare ve gözlem kurulu kararı alınacaktır. Bu nedenle naklin zorunlu olmadığına kurul kararı ile karara bağlanmış olduğu durumlarda, nakil istemleri Bakanlığa gönderilmeyip Cumhuriyet Başsavcılıklarınca reddedilecek ve gerekçeli bir şekilde ilgililere tebliğ edilecektir (167 no.lu Genelge m. 17/5).

Mahpusun nakledilmesi sırasında kaçmalarını, halkla bir araya gelmelerini ve başkaları tarafından görülmelerini önleyici tedbirler alınabilmektedir (İnfaz Kanunu m. 58/1). Ancak bu önlemlerin acı verici ve küçük düşürücü olmaması gerekmektedir. Bu bağlamda Mandela Kuralları'nın 47. maddesi, niteliği gereği acı verici ve küçük düşürücü olan zincir, pranga ve diğer kısıtlama araçlarının kullanımı yasaklanmıştır. Kurallara göre, diğer kısıtlama araçlarına ise yasa izin verdiğinde ve mahpusun kaçmasını ve kendine veya başkalarına zarar vermesini engellemek amacıyla başvurulmalıdır¹⁴¹. Tehlikeyi giderici araçlar içinden en az rahatlık verici olanı seçilmeli ve araç, gerekli olduğu sürece uygulanmalıdır¹⁴². Benzer şekilde ACK'nin 32. maddesinde de nakil sırasında mahpusun mahremiyetini korucuyu önlemlerin alınması ve bu sırada acı verici ve küçük düşürücü muamelelerden uzak durulması gerektiği dile getirilmiştir¹⁴³. Türk hukukunda, bu kurallar ile benzer düzenlemelere rastlanmaktadır. Gerçekten İnfaz Kanunu'nun 58. maddesinin 2. fıkrasında, mahpusun havalandırma ve ışık durumu yetersiz araçlarla, eziyet verici veya onur kırıcı şekilde nakledilemeyeceği belirtilmiştir. Ayrıca nakil sırasında alınacak tedbirlerin, hükümlünün firarını önleyici ve yukarıdaki fıkra yazılı engelleri gerçekleştireci sınırları

¹⁴¹ Mandela Kuralları m. 47.2: “Öteki kısıtlama araçları, ancak yasa izin verdiğinde ve aşağıdaki durumlarda kullanılır: (a) Mahpus, adli veya idari otoritenin önüne çıkarılmadan çözülmesi kaydıyla; nakil sırasında kaçma ihtimaline karşı önlem olarak; (b) Diğer denetim yöntemleri başarısızlığı halinde, hapisane müdürünün emriyle, mahpusun kendisine ya da başkalarına veya eşyalara zarar vermesini engellemek amacıyla; böyle bir durumda müdür, acilen, hekimi veya diğer nitelikli sağlık görevlilerini uyarır ve üstü olan idari makama bildirimde bulunur.”

¹⁴² Mandela Kuralları m. 48: “Kısıtlama araçlarının 47. maddenin 2. fıkrasına uygun olarak kullanımına izin verildiğinde, aşağıdaki ilkeler uygulanır: (a) Hareket serbestliği ile ortaya çıkan tehlikenin giderilmesinde, daha basit denetim yöntemleri etkisiz kalıyor ise ancak o zaman kısıtlama araçlarının kullanımına başvurulur; (b) Oluşan tehlikenin düzeyi ve niteliği temelinde mahpusun hareketini denetim altına almak için, en az rahatsızlık verici olan makul ve gerekli olan yöntem kullanılır. c) Kısıtlama araçları, ancak gerekli olduğu sürece uygulanır ve kısıtsız hareketin oluşturduğu tehlikenin kalkmasından itibaren mümkün olan ilk anda çıkarılır.

2. Kısıtlama araçları hamile kadınlar üzerinde, sancılanma esnasında, doğum veya doğumdan hemen sonra kesinlikle kullanılmaz.”

¹⁴³ ACK m. 32: “1. Mahpuslar cezaevleri veya cezaeviyle mahkeme ya da hastane gibi diğer yerler arasında taşınırken dışardaki insanlara olabildiğince az gösterilmeli, kimliklerinin gizli tutulmasını sağlamak için uygun sayıda muhafız kullanılmalıdır. 2. Mahpusların havalandırma ya da ışık açısından yetersiz veya onları herhangi bir şekilde gereksiz fiziksel zorluğa maruz bırakacak ya da küçük düşürecek araçlarla nakledilmesi yasaktır.”

aşamayacağı, birbirleriyle ve görevlilerle herhangi bir tartışmaya girmelerini engelleyici boyutları geçemeyeceği de ifade edilmiştir. Öte yandan Mandela Kuralları'nın 49. maddesi ile hapisane idarelerine kısıtlama araçları kullanma ihtiyacına çare bulan ya da verdiği rahatsızlığı azaltan denetim tekniklerine erişim yollarını araştırma ve bunların kullanımına ilişkin eğitimi sağlama ödevi yüklenmiştir.

Çocuk eğitimevlerine nakiller kurum görevlisinin nezaretinde; açık ceza infaz kurumlarına nakiller kurum görevlisi olmaksızın yapılmaktadır. Açık ceza infaz kurumlarında naklin, aynı il sınırları içinde bulunan ceza infaz kurumları arasında ise aynı gün içinde; farklı illerde bulunan ceza infaz kurumları arasında ise kurum amirinin kırk sekiz saati geçmeyecek şekilde belirleyeceği süre içinde tamamlanması gerekmektedir. Belirlenen sürelerde açık ceza infaz kurumuna giriş yapmayan hükümlüler hakkında “*izinden dönmeme, geç dönme*¹⁴⁴” hükümleri uygulanmaktadır (İnfaz Kanunu m. 58/3). Görevli nezaretinde yapılan nakiller sırasında mahpusun iâşe ve bedensel ihtiyaçları giderilmektedir (İnfaz Kanunu m. 58/4). Mahpus nakledildiği kurumda, kuruma yeni gelenlere yapılan işlemlere tabi tutulmaktadır¹⁴⁵.

AİHM Kararları Işığında Mahpusun Yerleşim Yerinden Uzak Bir Kuruma Nakledilmesi Nedeniyle Ailesiyle Görüşmemesinin Değerlendirilmesi

AİHM, hapsedilmenin doğası gereği mahpusun özel ve aile yaşamı üzerinde çeşitli sınırlamaların meydana geldiğini kabul etmektedir¹⁴⁶. Mahkeme, bir başlangıç noktası olarak yetkililerin cezaların infazı ile ilgili konularda geniş bir takdir yetkisine sahip olduğunu ifade etmektedir¹⁴⁷. Mahkeme içtihadında ayrıca, AİHS'in mahpuslara tutulma yerlerini seçme hakkı vermediğini ve mahpusların ailelerinden ayrılmalarının ve onlardan belli bir mesafe uzaklıkta tutulmalarının kaçınılmaz bir sonuç olduğunu

¹⁴⁴ İnfaz Kanunu m. 97: “(1) İzinden dönmeyen veya iki günden fazla bir süre geçtikten sonra dönen hükümlüler hakkında Türk Ceza Kanunu'nun 292'nci ve izleyen maddelerinde yazılı hükümler uygulanır. (2) İzin süresini iki gün veya daha az bir süre geçiren hükümlüler hakkında disiplin işlemi yapılır. İzinli iken firar eden hükümlüye bir daha izin verilmez.”

¹⁴⁵ Donay, s. 163.

¹⁴⁶ AİHM, *Khodorkovskiy ve Lebedev / Rusya Kararı*, B. No. 11082/06 ve 13772/05, KT: 25.08.2013, par. 835; AİHM, *Vintman / Ukrayna Kararı*, B. No: 28403/05, KT: 23.10.2014, par. 77.

¹⁴⁷ AİHM, *Khodorkovskiy ve Lebedev / Rusya*, par. 836; AİHM, *Avşar ve Tekin / Türkiye Kararı*, B. No: 9302/09 ve 49089/12, KT: 17.09.2019, par. 68.

belirtmektedir¹⁴⁸. Ancak Mahkeme, AİHS'in hapisane kapısında durmadığını ve bir mahpusun tutuklanması nedeniyle Sözleşme'nin 8. maddesindeki tüm haklarını kaybetmesinin söz konusu olmadığını açıkça vurgulamaktadır¹⁴⁹. Mahkeme, sıradan bir mahpus olması durumunda normalde kabul edilecek olanın ötesine geçen bu tür sınırlamaları görmezlikten gelmeyeceğini ifade etmektedir¹⁵⁰. Mahpusun yakın aile fertleriyle iletişimini sürdürmesi, onun aile yaşamına saygı hakkının temel bir parçasıdır¹⁵¹. Sözleşme'nin 8. maddesi, devletin mahpusların sosyal rehabilitasyonunu teşvik etmek için onların, hapisane dışındaki kişilerle bağlarını oluşturmalarına ve sürdürmelerine mümkün olduğunca yardım etmelerini gerektirmektedir¹⁵². Bu bağlamda mahpusun tutulduğu yer önem arz etmektedir¹⁵³. Ayrıca, aile hayatına saygı hakkı, devletlere mahpusların yakın aile üyeleriyle etkin temasta bulunmalarına yardımcı olma yönünde pozitif bir yükümlülük getirmektedir¹⁵⁴. Sonuç olarak AİHM, bir mahpusun belirli bir cezaevine konulmasının, onun özel ve aile yaşamı üzerindeki etkilerinin, hapsedenine doğasında bulunan "normal" zorlukların ve kısıtlamaların ötesine geçmesi halinde 8. madde bakımından bir müdahale teşkil edebileceğini belirtmektedir¹⁵⁵. Hiçbir disiplin cezası, aileyle bağlantı konusunda tümünden bir yasak içermemelidir¹⁵⁶. AİHM, ACK kuralları ışığında mahpusun evine yakın bir kurumda tutulması gerektiğini belirtmektedir¹⁵⁷. Aksi durumda Mahkeme, mahpusun neden ailesine yakın

¹⁴⁸ AİHM, *Vintman / Ukrayna*, par. 78; AİHM, *Fraile Iturralde / İspanya*, par. 18.

¹⁴⁹ AİHM, *Hirst / Birleşik Krallık Kararı (No. 2)*, B. No: 74025/01, KT: 06.10.2005, par. 70; AİHM, *Khodorkovskiy ve Lebedev / Rusya*, par. 836; AİHM, *Vintman / Ukrayna*, par. 76.

Ayrıca bkz. AİHM, *Ploski / Polonya Kararı*, B. No: 26761/95, KT: 12.11.2002.

¹⁵⁰ AİHM, *Khodorkovskiy ve Lebedev / Rusya*, par. 836.

¹⁵¹ AİHM, *Messina / İtalya*, par. 61; AİHM, *Fraile Iturralde / İspanya*, par. 18.

¹⁵² AİHM, *Vintman / Ukrayna*, par. 78.

¹⁵³ AİHM, *Khodorkovskiy ve Lebedev / Rusya*, par. 837; Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, *Wakefield / Birleşik Krallık Kararı*, B. No: 15817/89, KT: 01.10.1990.

¹⁵⁴ AİHM, *Khodorkovskiy ve Lebedev / Rusya*, par. 837; Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, *X / Birleşik Krallık Kararı*, B. No: 9054/80, KT: 08.10.1982.

¹⁵⁵ AİHM, *Khodorkovskiy ve Lebedev / Rusya*, par. 837; AİHM, *Vintman / Ukrayna*, par. 78; AİHM, *Fraile Iturralde / İspanya*, par. 19; AİHM, *Avşar ve Tekin / Türkiye Kararı*, B. No: 9302/09 ve 49089/12, KT: 17.09.2019, par. 60; AİHM, *Bellomonte / İtalya Kararı*, B. No: 28298/10, KT: 01.04.2014, par. 70.

¹⁵⁶ Avrupa Cezaevi Kuralları m. 60.4. Ayrıca bkz. AİHM, *Gülmez / Türkiye Kararı*, B. No: 16330/02, KT: 20.05.2008, par. 50.

¹⁵⁷ AİHM, *Avşar ve Tekin / Türkiye*, par. 69, 70.

bir kuruma yerleştirilmediğine ilişkin somut gerekçeler aramaktadır¹⁵⁸. Mahkeme aşırı kalabalıklaşma ile mücadele etmeyi, mahpusun 8. maddeden kaynaklı haklarının sınırlandırılması için meşru bir amaç olarak değerlendirmektedir¹⁵⁹. Mahkeme, hükümlünün, suçun işlendiği yerde tutulmaması gerekçesini, bu tür tutulma halinde doğabilecek tehlikelerin açıklanması halinde meşru bir amaç olarak kabul etmektedir¹⁶⁰. Söz gelimi AİHM, *Fraile Iturralde / İspanya* kararında¹⁶¹ başvuranın ailesine yakın bir hapisaneye gönderilmesi halinde terör örgütü ETA ile bağlarının güçleneceği tehlikesini meşru amaç olarak değerlendirmiştir¹⁶². Mahkeme, hükümlünün cezaevinde iyi davranışlar sergilememesini, disiplinin sağlanması ve iyi davranışların teşvik edilmesi bakımından 8. maddeden kaynaklı hakların sınırlandırılması için meşru bir amaç olarak kabul etmektedir¹⁶³. Sonuç olarak AİHM, aşırı kalabalıklaşma ile mücadele

¹⁵⁸ AİHM, *Vintman / Ukrayna*, par. 95.

¹⁵⁹ AİHM, *Vintman / Ukrayna*, par. 96.

¹⁶⁰ AİHM, *Vintman / Ukrayna*, par. 97.

¹⁶¹ *Başvuran (Fraile Iturralde), terör suçları (ETA) nedeniyle 1998 yılında 25 yıl hapis cezasına mahkûm edilmiş ve 3 Haziran 2010 tarihinden beri ailesinin ikamet ettiği yere 700 km mesafede bulunan Badajoz cezaevinde tutulmaktadır. 26 Şubat 2016 tarihinde başvuran ailesinin yakınında tutulmasına izin verilmemesine itiraz etmiştir. Başvuran 700 km mesafede bulunduğu karısı ve beş yaşındaki kızının kendisini ziyaret etmesinin çok külfetli olduğu; ebeveynlerinin ise ileri yaşları ve sağlık nedenleri dolayısıyla kendisini ziyaret edemediklerini belirtmiştir. AİHM, kendisine sunulan raporlardan, başvuranın yakın aile bireyleri tarafından düzenli temasta olduğunu ve başvuranın bu hususa itiraz etmediğini belirlemiştir. Aile yakınlarının başvuranı ziyaret etmeleri için aşılmaz veya özellikle ciddi problemlere yol açan yolculuklar yapması gerektiğini gösteren bir kanıt bulunmamıştır. Ayrıca başvuran, ailesinin ikamet ettiği yere yakın olsaydı, aile bireylerinin kendisini daha fazla ziyaret edeceğini iddia etmemiştir. Mahkeme, yerel kanunlar uyarınca başvuranın ailesine yakın bir yerde tutulmamasına neden olan politikanın, yalnızca sınırlı bir gruba yani terör suçlarından hüküm giymiş olanlara uygulandığına; bu politikanın terör örgütleriyle teması sürdürme riskini en aza indirmek için ilgili mahkûmlar ve suç çevreleri arasındaki bağlantıları kesmek için tasarlandığına; başvuranın, bu sırada henüz dağılmamış, eylemlerini tamamen durdurmamış veya silahlarını teslim etmemiş olan ETA ile bağlarından vazgeçmediğine dikkat çekmiştir. AİHM ayrıca başvuranın, cezaevinde, disiplin cezası almasını gerektiren birçok olaya dahil olduğuna dikkat çekmiştir.*

AİHM, başvuranın davasında uygulanan infaz rejiminin sınırlı kapsamını ve başvuranın ailesi ve arkadaşları ile bağlantılarında önemli ölçüde acı çektiğine ilişkin kanıt bulunmamasını dikkate alarak Sözleşmecî Devlet tarafından başvuranın aile hayatına saygı hakkına yönelik müdahalelerin, izlenen meşru amaçlarla orantısız olmadığını tespit etmiştir. Mahkeme, şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olduğu ve reddedilmesi gerektiği sonucuna varmıştır.

¹⁶² AİHM, *Fraile Iturralde / İspanya*, par. 26.

¹⁶³ AİHM, *Vintman / Ukrayna*, par. 98; AİHM, *Fraile Iturralde / İspanya*, par. 26.

etmeyi ve cezaevinde yeterli disiplinin sağlanmasını meşru bir amaç olarak değerlendirmektedir¹⁶⁴.

AİHM, meşru amaçlarla mahpusların aile hayatına saygı hakkına yönelik müdahalelerin demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığını incelerken, yetkililerin cezaevi sistemlerinin düzenlenmesinde takdir yetkisine sahip olduklarını ancak bu yetkinin kullanılmasında mahpusların bazı aile ve sosyal bağlarının korunması menfaatine dikkat edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Öyle ki Mahkeme, Sözleşmeciler devletlerden mahpusların bu bağlarını sürdürmelerine yardımcı olmalarını beklemektedir. Bu noktada Mahkeme, mahpusların ikamet yerlerine yakın bulunan cezaevlerine dağıtılmalarına imkân sağlanması gerektiğine dair Rec (2003) 23 sayılı Tavsiye Kararı¹⁶⁵ ve ACK Tavsiye kararlarında belirtilen ilkenin desteklendiğini vurgulamaktadır. AİHM, müdahalenin orantılı olup olmadığını belirlerken somut davada, başvuranın ailesi ve yakınlarıyla gerçekten görüşüp görüşemediğini incelemektedir. Gerçekten Mahkeme, *Fraile Iturralde* kararında başvuranın ailesi ve yakınlarından 700 km mesafede tutulmasını, onlarla düzenli temas kurabilmesini dikkate alarak orantılı bir müdahale olarak değerlendirirken¹⁶⁶; *Avşar ve Tekin* kararında¹⁶⁷

¹⁶⁴ AİHM, *Vintman / Ukrayna*, par. 99.

¹⁶⁵ Ekim 2003 tarihinde kabul edilen Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin üye devletlere Ömür boyu hapis ve diğer uzun süreli cezalara mahkûm olanların cezaevi idaresince yönetimi hakkında Rec (2003) 23 sayılı Tavsiye Kararı.

¹⁶⁶ AİHM, *Fraile Iturralde / İspanya*, par. 29.

¹⁶⁷ Başvuranlardan *Abdulkerim Avşar*, 1996 yılında terör suçları nedeniyle ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş ve Çankırı E Tipi Cezaevine hapsedilmiştir. 2003 yılında Ankara F Tipi Cezaevine ve 2007 yılında Kırıkkale F Tipi Cezaevine nakledilen başvuranın ailesi Diyarbakır'da yaşamaktadır. Başvuranın annesine 2008 yılında Parkinson hastalığı teşhisi konmuş ve seyahat edemeyecek bir durumda olduğu anlaşılmıştır. Başvuran, annesi ile görüşme imkanına sahip olabilmesi için Diyarbakır veya çevresine naklinin yapılması için iki ayrı başvuruda bulunmuş ancak başvuruları, Diyarbakır'ın o yer ağır ceza mahkemesince davası devam eden tutuklular için ayrılmış olması, diğer cezaevlerinin (Batman, Midyat, Mardin, Adıyaman, Şanlıurfa, Siirt, Gaziantep) ise doluluk oranlarını aşması nedeniyle reddedilmiştir. Ailesine 800 km'den fazla bir mesafede Kırıkkale'de tutulan başvuran, önce Diyarbakır'a 1500 km mesafede bulunan Tekirdağ F Tipi Cezaevine, 25 Mayıs 2018'de ise buradan Diyarbakır T Tipi Cezaevine nakledilmiştir. Başvuranlardan *Abdulkerim Tekin* ise 1992'den tutuklandığı davada 1994 yılında ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Başvuran, Buca'da 17 ay, Malatya'da 1,5 yıl, Bartın'da 9 yıl ve Kandıra'da 7 yıl kaldıktan sonra ailesinin ikamet ettiği Siirt'e yaklaşık 1000 km mesafede bulunan Kırıkkale F Tipi Cezaevine nakledilmiştir. Başvuran 22 Ağustos 2016 tarihinde ise Siirt'e 1500 km mesafede bulunan Balıkesir Kespüt Cezaevine nakledilmiştir. 2003 yılından bu yana çocuklarının, ziyaretine *YÜHFD Cilt: XVIII Sayı:1 (2021)*

başvuranların aileleri ve yakınlarından 800 ila 1500 km mesafelerde tutulmasını, onlarla düzenli temas kuramamaları nedeniyle orantısız bir müdahale olarak değerlendirmiştir¹⁶⁸. Öte yandan mahpusun ailesinden ne kadar uzak bir cezaevinden tutulduğu da önemli olabilmektedir. Gerçekten *Khodorkovskiy ve Lebedev / Rusya* kararında AİHM, cezaevlerindeki doluluk nedeniyle evlerinin bulunduğu Moskova'ya yerleştirilmeyen başvuranların, Rus Ceza İnfaz Kanunu'nun 73. maddesi gereğince en yakın bölgeye gönderilmesi gerekirken binlerce km uzağa (Krasnokamensk¹⁶⁹ ve Kharp'a¹⁷⁰) gönderilmesini Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlali olarak nitelendirmiştir¹⁷¹. Bu noktada başvuranın ailesinin uzun bir yolculuğa çıkmak için gerekli sağlık koşulları ve maddi kaynaklara sahip olup olmadığına ve yetkililerin bu hususları anlamlı bir şekilde ele almaya çalışıp çalışmadıklarına özellikle dikkat edilmektedir¹⁷².

gelemediklerini ileri süren başvuranın, Siirt veya çevre illere nakledilmesi yönünde yaptığı başvuruları reddedilmiştir.

Hükümet tarafından başvuran Avşar'ın ailesinin ikamet ettiği Diyarbakır'a nakledilmesi sonrası mağdurluk sıfatını kaybettiği ileri sürülmüştür. Ancak AİHM, mağdurluk statüsünün kalkması için ulusal makamların açıkça veya özü itibarıyla Sözleşme ihlalini kabul etmelerini ve ihlale karşılık uygun ve yeterli bir giderim sağlamalarını aramaktadır. Mahkeme, başvuranın Diyarbakır'a nakledilmeden önce uzun yıllar ailesinden uzak yerde tutulmasının göz ardı edilemeyeceğini ve başvuranın Diyarbakır'a nakledilmesinin Sözleşme'nin ihlal edildiğinin kabul edilmesi olarak yorumlanamayacağını belirterek başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar vermiştir.

AİHM, başvuranların ailelerinden 800 ila 1500 km mesafedeki cezaevlerinde tutulmalarını aile yaşamına saygı hakkı bakımından bir müdahale saymıştır. Bu müdahalenin düzenin sağlanması, suçların önlenmesi ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması gibi meşru amaçlar taşıdığı kabul edilmiştir. Ancak her iki başvuranın da uzun süredir ailelerinden uzakta tutulmasını, başvuran Avşar'ın annesinin sağlık durumu ve yaşını, başvuran Tekin'in ailesi ve özellikle çocukları ile nadiren görüşebilmiş olmasını, hükümet tarafından her iki başvuranın nakil taleplerinin ayrıntılı olarak incelendiğine ve bu taleplerin incelenmesinde seyahat etmede güçlük yaratan yaş, sağlık durumu ve yakınlarının maddi durumu gibi bireysel hususların değerlendirildiğine ilişkin hiçbir bilginin sunulmamasını dikkate alarak müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olmadığına ve Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

¹⁶⁸ AİHM, *Avşar ve Tekin / Türkiye*, par. 73.

¹⁶⁹ Yol haritalarına göre Moskova'ya yaklaşık 6700 km.

¹⁷⁰ Yol haritalarına göre Moskova'ya yaklaşık 3300 km.

¹⁷¹ AİHM, *Khodorkovskiy ve Lebedev / Rusya*, par. 847-850.

¹⁷² Bkz. AİHM, *Vintman / Ukrayna*, par. 103. Başvuran, annesinin ve tutuklanmadan önce kendisinin yaşadığı Zaporizhzhya'a 700 km mesafede (tren ile 12 ila 16 saatlik bir mesafe) bulunan Vinnytsya Cezaevine yerleştirilmiştir. Hâlbuki başvuranın ikametgahına daha yakın yerleştirilebileceği 11 bölge bulunmaktaydı. Ayrıca başvuran, 2009 yılında ikametgâhı Zaporizhzhya'a Ukrayna'nın en uzak yerlerinden biri olan Lviv bölgesine

Sonuç olarak AİHM'in mahpusun bir terör örgütüyle devam eden bir bağlantısının olup olmadığını, cezaevindeki davranışlarını, suçun işlendiği yerdeki cezaevinde tutulmasının bir tehlike oluşturup oluşturmadığını ve cezaevlerindeki doluluk oranlarını dikkate alarak mahpusun ailesinden uzak bir kuruma yerleştirilmesini her durumda Sözleşme'ye aykırı saymadığı söylenebilir. Bununla birlikte mahpusun ailesinin, yaş, sağlık ve yolculuk için gerekli maddi imkanlara sahip olup olmadığı ve bu bağlamda somut davada mahpusun ailesi ve yakınları tarafından ziyaret sıklığı gözetilmekte, bir bakıma menfaatler arası denge kurulmaya çalışılmaktadır. Bu sebeple *Avşar ve Tekin* kararında olduğu gibi, terör suçlarından hükümlü olması, tek başına mahpusun ailesinden uzak bir cezaevine yerleştirmesini hukuka uygun bir hale getirmeyecektir. Yetkililerin ilk yerleştirmede, mahpusu mümkün olduğunca ailesi, yakınları ve sosyal rehabilitasyon yerine yakın bir cezaevine yerleştirmesi; aksi durumda da mahpusun bu yer veya yakınına nakledilmesine ilişkin başvurusunu ayrıntılı olarak değerlendirmesi gerekmektedir. AİHM'in artık istikrar kazanmış içtihadı göstermektedir ki mahpusun uzun süre ailesiyle görüşmemesi Sözleşme'nin 8. maddesinde düzenlenen aile yaşamına saygı hakkının ihlal edilmesi anlamına gelmektedir.

Öte yandan devlet yetkililerinin elinde olmayan sebeplerle mahpusların yakın aile bireyleri tarafından bir süreliğine veya tamamen ziyaret edilememesi söz konusu olabilir. Bu nedenler depresyon, yangın ve salgın hastalık gibi tarafların dışında gerçekleşen olaylar olabileceği gibi ailenin seyahate engel bir rahatsızlığa yakalanması ve evinde bakmak zorunda olduğu birinin bulunması gibi mahpusun yakınlarından ileri gelen hususlardan kaynaklanabilir. Bu sebeple kimi ülkelerde mahkumların aileleriyle video bağlantısı aracılığıyla görüşmelerine imkân sağlayan düzenlemeler yapılmıştır. Sözgelimi Avustralya'da Queensland Eyaleti Ceza Hizmetleri Komisyonu uzak Aborjin yerleşimleri ile bazı cezaevleri arasında video bağlantısı tesis etmiştir. Singapur Cezaevleri Müdürlüğü ise ilk cezaevi içi tele-ziyaret birimi oluşturmuştur¹⁷³. Özellikle cezaevine kadar yolculuk etmekte zorluk yaşayan veya şahsen cezaevine gitmek istemeyen

---

nakledilmişti. Yerel makamlar, başvuranın annesinin yaşlı olması ve seyahat etmek için fiziken uygun olmamasına rağmen başvuranın nakil taleplerini reddetmiş ve taleplerin neden reddedildiğine ilişkin bir açıklama getirmemiştir. AİHM, Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Aynı yönde bkz. AİHM, *Rodzevillo / Ukrayna Kararı*, B. No: 38771/05, KT: 14.01.2016, par. 85; AİHM, *Polyakova / Rusya Kararı*, B. No: 35090/09, 35845/11, 45694/13 ve 59747/14, KT: 07.03.2017.

¹⁷³ Coyle, s. 99.

ailelerin kullanımına sunulan bu tür teknolojik imkanlar, mahpusla aile arasında doğrudan teması sınırlamadığı sürece yararlıdır¹⁷⁴. Gerçekten Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından pandemi ilan edilen COVID-19 nedeniyle Türkiye’de cezaevlerindeki ve çocuk eğitimevlerindeki aile görüş odalarının kullanılması iki hafta süreyle ertelenmişti¹⁷⁵. Bu dönemde ülkemizde söz konusu teknolojik alt yapı olsaydı insan sağlığı konusundaki endişeler giderilene kadar mahpusların aileleriyle video bağlantısı yoluyla görüşmeleri sağlanabilirdi.

SONUÇ

Herkes gibi insan haklarının birer süjeleri olan mahpuslar da AİHS’in 8. maddesinde düzenlenen özel ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında aileleri ve yakınlarıyla görüşme hakkına sahiptir. Bu sebeple Türk hukukunda İnfaz Kanunu’nun “İyileştirme” başlıklı dördüncü kısmında yer alan “Hükümlüyü ziyaret” ve “İzinler” düzenlemelerinin hükümlünün haklarına ilişkin üçüncü kısma alınması gerekmektedir.

Mahpusu ziyaret edebilecek kişilerin belirli kan ve kayın hısımları ile bunlar dışında üç kişi ile sınırlı tutulması, cezaların infazı ile amaçlanan kişinin topluma yeniden kazandırılması anlayışı ile bağdaşmamaktadır. Cezanın caydırıcı yönü mahpusun ailesi ve yakınlarıyla yalnızca haftada bir gün ve bir saat görüşme imkanına sahip olması ile zaten gerçekleşmektedir. Mahpusun istediği kişiyle görüşme hakkına sahip olmasıyla ortaya çıkabilecek kurum güvenliği ve düzenin sağlanmasına ilişkin endişeler ise ziyaretçi kişilerin belli bir gün öncesinden bildirilmesi ve her ziyarette görüşebilecek kişilerin makul bir sayı ile sınırlandırılması ile giderilebilecek niteliktedir.

Her infaz kurumu, fiziki yapısı ve kapasitesini dikkate almak suretiyle ziyaret gün ve saatlerini kendisi belirlemektedir. Bu noktada idarenin bir takdir hakkı olmakla birlikte belirlenen gün ve saatin, mahpusun ailesiyle görüşme hakkını fiilen ortadan kaldırmaması gerekmektedir.

Mahpus ile ziyaretçisi arasında maddi temasa imkân tanıyan ziyaret biçimi olarak açık görüşün, mahpusun ailesi veya yakınlarıyla fiziki temas kurmasını engelleyici önlemlerden uzak bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Araya cam veya herhangi bir fiziksel engel konulmamalıdır. Uygulamada, fiziki temasın yalnızca eller ile sağlanabildiği görülmektedir.

¹⁷⁴ Coyle, s. 99.

¹⁷⁵ <http://www.basin.adalet.gov.tr/Etkinlik/bakan-gul-koronavirus-bilim-kurulu-toplantısına-katildi>, E.T.: 17.03.2020.

Halbuki mahpusun ailesine sarılabilmesi veya çocuklarını kucaklayabilmesi de AİHS'in 8. maddesi ve Anayasa'nın 20. maddesi ile korunan aile hayatına saygının bir parçasıdır. Anayasa'nın 41. maddesinin 2. ve 3. fıkraları devlete bu yönde pozitif bir yükümlülük yüklemektedir. Keyfi konulan fiziksel engeller, AİHM'in *Kurkowski / Polonya* kararında ortaya koyduğu üzere bu hakkın ihlali anlamına gelmektedir.

Öte yandan hukukumuzda açık görüş kural olarak ayda yalnızca bir kez yapılan görüşme şeklindedir. Hâlbuki mahpusların topluma geri kazandırılması ve rehabilitasyonu için mahpusların aileleri ve yakınlarıyla fiziki temas kurmalarına imkan veren açık görüş sıklığı artırılmalıdır. Bu bağlamda hukukumuzda da görüşmeye katılan mahpusun ya da diğer mahpusların güvenliği için bir risk oluşturmaması ve ziyaretçi ya da mahpusun görüşmenin kapalı görüş şeklinde yapılması yönünde talebi olmaması halinde her daim açık görüş yapılmasına imkan tanıyan yasal bir düzenleme yapılması gerekmektedir. Kapalı görüş ancak belirtilen hallerde tercih edilen bir görüşme şekli olmalıdır.

Mahpusun eşiyle mahrem bir şekilde kalabildiği ve cinsel birliktelik kurabildiği eş ziyareti de aile hayatının korunması bakımından önemli bir ziyaret türüdür. Türk hukukunda bir ödül olarak düzenlenen eş ziyaretinin, bir hak olarak tanınması ve yalnızca resmi nikahlı eş ile sınırlı tutulmaksızın imam nikahlı kişiler veya birlikte yaşam süren partnerlere de sağlanması mevzuatımızı, son dönemde karşılaştırmalı hukukta sayısı artan düzenlemelerle daha uyumlu hale getirecektir.

İnfaz Kanunu ve Ziyaret Hakkında Yönetmelik'te yer alan düzenlemeler uyarınca mahpuslar ziyaret öncesi ve sonrası üst ve eşya aramasına tabi tutulmaktadır. Ancak mevzuatımızda mahpusların ziyaret öncesi veya sonrasında beden muayenesine tabi tutulmasına imkân veren bir düzenleme bulunmamaktadır. Cinsel organların veya anüs bölgesinin kontrol edilmesinin bir iç beden muayenesi olduğu dikkate alındığında mahpusların herhangi bir gerekçeyle bu bölgelerinin kontrol edilmesi mümkün değildir. Mahpusun iç beden muayenesine tabi tutulması ancak hakkında bir ceza soruşturmasının başlatılmış ve bu yönde bir hâkim kararının verilmiş olması halinde mümkündür.

Mahpusun İnfaz Kanunu'nda gösterilen nedenlerin varlığı halinde talep edebildiği izin, Türk hukukunda bir hak olarak düzenlenmemiştir. Öyle ki bu iznin kullandırılması, Cumhuriyet Başsavcılığının (istisnai olarak Adalet Bakanlığının) takdirine bırakılmış ve redde ilişkin bir itiraz mercii gösterilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 40. maddesinin 2. fıkrası ve 4675 sayılı İnfaz Hakimliği Kanunu'nun 4. maddesinin 2. fıkrası uyarınca

Cumhuriyet Başsavcılığının ret kararlarına karşı infaz hakimliğine şikâyet başvurusu yapılabilmelidir. Her halükârda bu konuda yasal bir düzenleme yapılması gerekmektedir.

Mahpusun ailesi ve yakınlarıyla görüşme hakkını sınırlandıran hücreye koyma disiplin cezasını gerektiren eylemler Kanun'da 27 bentte sıralanmıştır. Eylemlerin ağırlığına göre cezanın süresi arasında bir ayrıma gidilmiş olsa da bu kadar çok eylemin hücreye koyma cezasını gerektirmesi, disiplin cezalarının istisnai olma özelliğini karşılamamaktadır. Söz konusu eylemlerin sınırlandırılması yerinde olacaktır.

Mahpusun nakli türlerinden istek üzerine nakilde, nakil gider masrafının mahpusun kendisi tarafından ödenmesi gerekmektedir. Halbuki çoğu durumda mahpus ayrılmak istediği kuruma kendi isteğiyle gelmiş değildir. Öyle olsa bile bu durum, ekonomik olarak güçlük içinde olan mahpusların nakil talebinde bulunamamaları anlamına gelmektedir. Halbuki uluslararası metinlerde ortaya konulduğu üzere nakil giderlerinin kamu otoritelerine ait olması gerekmektedir. Anılan düzenlemeyi içeren İnfaz Kanunu m. 54/1-b'nin değiştirilmesi isabetli olacaktır.

Mahpusun ziyaret edilmesi, ailesi ve yakınlarının mahpusun tutulduğu infaz kurumuna gitmek için belli bir masraf ve süre gibi doğal engellerin aşılmasını gerektirmektedir. Bu engellerin, mahpusun ailesi ve yakınlarıyla görüşme hakkını gereğince kullanabilmesi için katlanılamayacak bir düzeye çıkartılmaması gerekmektedir. Zira mahpusun yakın aile fertleriyle bağı sürdürmesi, onun aile yaşamına saygı hakkının temel bir parçasını oluşturmaktadır. AİHS'in 8. maddesi ile Anayasa'nın 20 ve 41. maddeleri devlete bu bağı sürdürülmesi konusunda pozitif bir yükümlülük yüklemektedir. Ancak uygulamada kimi mahpusların, doluluk, güvenlik veya uygun bir kurumun bulunmaması gibi gerekçelerle ailesinden çok uzak yerlerde tutulduğu görülmektedir. AİHM içtihatlarına bakıldığında, mahpusun bir terör örgütü ile olan bağlantısının güçlenme tehlikesini, aşırı kalabalıklaşma ile mücadele etmeyi ve cezaevinde yeterli disiplinin sağlanmasını meşru bir amaç olarak değerlendirdiği görülmektedir. Ancak söz konusu durumlar her somut olayda tespit edilmeli, nakil başvuruları ayrıntılı olarak incelenmeli ve keyfi tutumlardan kaçınılmalıdır. Öte yandan kamu otoriteleri, mahpusun ailesinin bulunduğu yerde tutulması mümkün değilse buraya en yakın alternatif kurumları araştırmalıdır. Mahpusun ailesinin bulunduğu yer infaz kurumunda tutulamamasına ilişkin geçerli bir nedenin olması, mahpusun ailesinden çok uzak, ailesinin onu ziyaret etmesine ciddi engel oluşturacak bir mesafeye nakledilmesini haklı kılmamaktadır. Aksi bir yaklaşım mahpusun ikinci bir kez cezalandırılması

ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edilmesi anlamına gelecektir. Bu bağlamda AİHM'in *Avşar ve Tekin* kararında başvuruların aileleri ve yakınlarından 800 ila 1500 km mesafelerde tutulmasını, onlarla düzenli temas kuramamaları nedeniyle orantısız bir müdahale olarak değerlendirmesi şaşırtıcı değildir.

KAYNAKÇA

- Aksoy Retornaz, : “Mahpus Çocukların Hakları”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 11, Sa. 1, Ocak 2014 (127-137).
- Aksoy Retornaz, : “Mahpusun ailesiyle görüşme hakkı”, in: **Hakkınız Var - İnsan Hakları Üzerine Yazılar**, Haz. Zehra Kafkaslı, Begüm Baki, Doğan Kitap, 2014 (136-139).
- Aksoy Retornaz, : “Özürlü Hükümlünün Cezasının İnfazı ve İnsan Hakları”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 6, Sa. 2, Temmuz 2009 (55-67)..
- Coyle, Andrew : **Cezaevi Yönetimini İnsan Haklarını Göz Önüne Alan Bir Yaklaşım**, Uluslararası Cezaevi Araştırmaları Merkezi, 2002, Londra.
- Demirbaş, Timur : **İnfaz Hukuku**, 6. Baskı, Seçkin Yay., Ankara, 2019.
- Donay, Süheyl : **İnfaz Hukuku**, 2. Baskı, Adalet Yay., 2016.
- Duval, Léa / : **Le droit aux visites familiales des personnes**
Février, Julie / **détenues en France**, Université de Caen
Gabroy, Fanny / Normandie - Clinique juridique des droits
Lamulle, / fondamentaux, Mayıs 2016.
Kerbastard /
Franck,
Emmanuel /
Peter, Nina
- Erdoğan, Oktay : **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 12. Baskı, Seçkin Yay., 2019.
- Eren, Abdurrahman : “Bir İnsan Hakkı Olarak Hükümlü ve Tutukluların ‘Eş Ziyareti Hakkı’”, **Prof. Dr. Yılmaz Aliefendioğlu’na Armağan**, Ed.: İbrahim Ö. Kaboğlu ve diğ., Yetkin Yay.,

- Ankara, 2009.
- Orçin, Melike : **Avrupa İnsan Hakları Hukuku'nda Tutuklu ve Hükümlülerin Dış Dünya ile İletişim Kurma Hakkı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020.
- Osmanoğlu, Bilal : **Türk Ceza Hukukunda Akıl Hastalarının Yargılanması ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazında Akıl Hastalığı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- Özbek, Veli Özer : **İnfaz Hukuku**, 10. Baskı, Seçkin Yay., 2018.
- Özkavalcı, Nimet : **Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve Uygulaması**, Seçkin Yay., 2017.
- Polat, Halil : **Ceza İnfaz Kurumu Savcısı ve İnfaz Hakiminin El Kitabı – Uygulama Rehberi**, Adalet Yay., 2015.
- Pradel, Jean : İnfaz Hukukuna Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım, çev. Zeynel T. Kangal, in: **Uğur**
- Riberioro, : **ALACAKAPTAN'a Armağan, C. I, 2008.**
- Cassandra : **Enchaînés par-delà les murs : Le maintien des liens familiaux en prison**, Master de Criminologie, Université Panthéon-Assas - Paris II-, 2015
- Süslü, Güven : **Ceza İnfaz Kurumlarında Hükümlülük**, Seçkin Yay., Ankara, 2016.
- Şenol, Talay : **İnfaz Hukuku ve Özel Durumdaki Hükümlüler Sempozyumu**, Türkiye Barolar Birliği, Ankara, 2008.
- Yarsuvat, Duygun : “Bir Sosyolojik ve Kültürel Alt Grup Olarak Cezaevi Toplumu”, **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Sa. 2, 1984.
- Yerdelen, Erdal/ : **Tutuklu ve Hükümlülere Verilen Mazeret**
- Nas, Ali Murat : **İzinleri**, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 9, Sa. 34, Nisan 2018 (77-121).
- Yeşil, Ufuk : **Hukuk ve İnsan Hakları Bağlamında OHAL**

Uygulamaları, Alternatif Yay., 2019.

Yokuş Sevük, : “AİHM Kararlarında Tutuklu ve Hükümlülerin
Handan Dış Dünya ile İletişimi”, **Ankara
Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.
VII, Sa. 3-4, Aralık 2003 (335-384).

İnternet Kaynakları

<http://hudoc.echr.coe.int>, son E.T.: 03.11.2020.

<http://www.basin.adalet.gov.tr>, E.T.: 17.03.2020.

<http://www.cte.adalet.gov.tr>, son E.T.: 03.11.2020.

<http://www.justice.gouv.fr>, E.T.: 30.09.2020.

<https://dosyamerkez.saglik.gov.tr>, E.T.: 24.03.2020.

<https://tihv.org.tr>, E.T.: 14.11.2019.

<https://www.csc-scc.gc.ca>, E.T.: 30.09.2020.

<https://www.legifrance.gouv.fr>, E.T.: 30.09.2020.

<https://www.mevzuat.gov.tr/Yonetmelikler.aspx>, E.T.: 18.10.2019.

<https://www.tbmm.gov.tr>, E.T.: 18.10.2019.